

NO▶UL

NOTUL

📞📧📱 /otukennesriyat

www.otuken.com.tr
otuken@otuken.com.tr

ISBN: 978-625-408-482-9

Ötüken Neşriyat A.Ş. Adına İmtiyaz Sahibi: Ertuğrul Alpay
Ötüken Neşriyat A.Ş. Genel Yayın Yönetmeni: Göktürk Ömer Çakır
Yayın Yönetmeni: Şaban Özdemir
Editör: Abdullah Ezik

Yayın Kurulu

Gürol Pehlivan
İbrahim Öztürkçü
Oğuzhan Murat Öztürk
Tahsin Yıldırım
Turgay Anar
Yahya Kemal Taştan

Danışma Kurulu

Adnan Özer
Bilgin Güngör
Büşra Tan Ezik
Çilem Tercüman
Mehmet Ruyan Soydan
M. Sabri Koz
Murat Kaymaz
Ömer Faruk Şerifoğlu
Ramazan Minder
Selahattin Özpalabıyıklar
Senail Özkan
Taner Ay

Grafik Tasarım

Mahmut Doğan

Kapak Baskısı: İmak Ofset

Baskı: İmak Ofset Basım Yayın AŞ
Akçaburgaz Mah. 137. Sokak Nu:12 Esenyurt/İstanbul
Tel: (0212) 444 62 18
Sertifika Nu: 71320

Kitabın bütün yayım hakları Ötüken Neşriyat A.Ş.'ye aittir.
Yayınevinden yazılı izin alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği
akademik çalışmalar ve tanıtım faaliyetleri haricinde, kısmen veya
tamamen alıntı yapılamaz; hiçbir matbu ve dijital ortamda kopya
edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

İstanbul - 2024

SUNUŞ YERİNE...

Türkiye'nin enteresan bir doğası var: Her yıl bir önceki yılı birçok yönüyle aratır. 2023 de öyle bir yıl oldu. Yine gündem olarak dünyanın en yoğun, en hızlı değişen ülkesi olduk. Öyle ki bir olayı hazmetmeden, henüz tüm ayrıntılarıyla idrak etmeden başka bir olay zuhur etti. Daha yılın ilk aylarında, 6 Şubat'ta ülke olarak yıkıldık. Maraş merkezli deprem büyük bir felaketti. Deprem sonrası uzun bir süre Türkiye'deki kültür-sanat programları da askıya alındı. Sonrasında daha da derinleşen ekonomik kriz, can çekişen kültür dünyamıza bir darbe daha indirdi. Çünkü geleceğimizde tasarrufun ilk adımı kültür sanattan başlar. Öyle de oldu. Planlanan birçok etkinlik yapılamadı, birçok kitap, dergi ve yayın basılamadı. Hür tefekkürün kalesi olan dergiler ya son nefeslerini bu dönemde verdiler ya da suni teneffüsle bir şekilde hayata tutunmaya çalıştılar. Sinemadan tiyatroya durum hemen hemen her alanda aynıydı.

Depremi ardından ekonomik kriz hızla büyüdü. Rekor cari açıkla, düşürülen kredi notları, önü alınamayan enflasyon rakamları, zam sağanağı... Ekonomi, freni patlamış kamyon gibi hareket etti, ediyor. Tüm bunlara rağmen kültür-sanat alanında karınca kararınca bir şeyler yapmaya çalışanların gayretleri göz ardı edilemez elbette.

2023 biterken Ötügen Neşriyat'ın teklifiyle yılı değerlendiren bir alma-

nak hazırlama ve 2024 yılının sonuna doğru neşretme fikri ortaya çıktı. Siyasete çok bulaşmadan vaktiyle Varlık Yayınları'nın ya da Nesin Vakfı'nın yıllıkları gibi bir salname, bir yıllık hazırlama önerisinin bu kadar zorlu olacağını çok kestiremeden teklifi kabul ettik. Yıllıkta yer alacak madde başlarını belirledikten hemen sonra yazıların tevziyatını yapmak için isim belirleme aşamasına geçtik. Birçok başlıkta yazı yazacak kalem ehli bulmakta zorlandığımızı itiraf etmeliyiz. Sipariş edilen yazıların bazen yazarelerinden bazen bizden kaynaklanan nedenlerle bir miktar geciktğini kabul ediyoruz. Şunu da belirtmek gerek ki niyetimizi açtığımız kimse bizi geri çevirmedi. Her yazara ayrı ayrı teşekkür ederiz.

Nodul'da belirlenen madde başları, yazıların içerikleri, değinilen konular vb. eleştiri konusu olabilir. Şu madde de olsa, şu da unutulmuş değilebilecek şeyler çıkabilir. Daha önce yapılan yıllıkların da birçok eleştiriye hedef olduğu bilinen bir gerçek. Yapıcı eleştiriler bir sonraki sayının daha da iyi hazırlanmasına hizmet edecek, olanak tanıyacaktır.

2023'ün genel bir değerlendirmesi olarak gün yüzüne çıkardığımız *Nodul*'un eksikleri, hataları, yanlışları bizim olsun; güzellikleri de *Nodul*'a emek veren ve okuyanların...

Şaban Özdemir - Abdullah Ezik

İÇİNDEKİLER

07

2023'TE
TÜRK
ŞİİRİNİN
AHVÂLİ

ERCAN YILMAZ

31

HİKÂYE-
CİLİĞİMİZE
KADINLARIN
AĞIRLIKLARINI
KOYDUKLARI
BİR YILDI..

TANER AY

39

2023 YILINDA
ROMANA
GENEL BİR
BAKIŞ

ALİ YAĞAN

57

2023'TE
ELEŞTİRİ
İLE DENEME

ORÇUN ÜÇER

75

2023
DERGİLERİNE
GENEL BİR
BAKIŞ

MUSTAFA UÇURUM

93

HENÜZ
TEŞEKKÜL
EDEMEMİŞ
TİYATROMUZUN
2023 KARNESİ...

ERDEM BELİĞ
ZAMAN

105

2023'TE
TİYATRO:
BİR
SERENCAM

BÜŞRA TAN

137

ÇAĞDAŞ
SANATIN
İZİNDE: 2023
SERGİLERİ

ABDULLAH EZİK

169

SANATA
KİTAPLA
BAKMAK:
2023'ÜN
SANAT
KİTAPLARI

FATMA ALİYE
ALTIOK

183

CUMHURİYETİN
100. YILINDA
GELENEKLİ
SANATLAR

ÖMER FARUK
ŞERİFOĞLU

197

CUMHURİ-
YETİN 100.
YILINDA
TÜRK
RESMİNDE
NELER
OLDU?

İLONA BAYTAR

209

MÜZİĞİN
2023
YOLCULUĞU
BERFU MERVE
BOLULU

215

**2023'ÜN
FİLMLERİ**

CÂNÂN
KIZILIRMAK

227

**2023'ÜN
TÜRK
FİLMLERİ**

ZEYNEP L.
KARAHAN

235

**2023 TÜRK
SİNEMASI
DEĞERLEN-
DİRMESİ**

FAYSAL SOYSAL

259

**TÜRK DİZİLERİ
2023: KUTSAL
AİLE MİTİ**

KÜRŞAT SAYGILI

271

**ŞAHMARAN
PERSPEKTİFİN-
DEN DİJİTAL
PLATFORM-
LARDAKİ TÜRK
DİZİLERİNE
GENEL BİR
BAKIŞ**

EMEL BİLGE
ÇINAR

297

**SANSÜR
YASASININ
GÖLGESİNDE**

NURSUN EREL

313

**ÇİZGİ ROMAN
BİLDİĞİNİZ
GİBİ DEĞİL**

ZİYAYER ŞENCAN

369

**KARİKATÜRDE
2023**

İZEL ROZENTAL

383

**2023 YILINDA
TÜRK SPORU**

MEHMET YILMAZ

395

**AKADEMİNİN
TAŞERONLARI -I
ÜNİVERSİTELER:
ANTİK ÇAĞ'DA
YÜKSEKÖĞRETİM**

YAHYA KEMAL
TAŞTAN

2023'TE TÜRK ŞİİRİNİN AHVÂLİ

ERCAN YILMAZ

2023'TE TÜRK ŞİİRİNİN AHVÂLİ

**2023'te yayımlanan şiir kitaplarına
baktığımızda karşımıza şizofren
bir ben putu, dağılan nar meşrepli
ben, aynayla selfie yapmış ben,
ruha yapışmış bir ben hayaleti...**

2023'te yayımlanan şiir kitaplarına baktığımızda karşımıza şizofren bir *ben* putu, dağılan nar meşrepli ben, aynayla selfie yapmış ben, ruha yapışmış bir ben hayaleti, sen'den oyulmuş bir ben, 'ben'den oyulmuş bir ben, kendisini dünyanın zarıyla saran bir ben çıkıyor daha ziyade.

Öznel değil bireyci şiirlerin yılı. Aslında durum uzun süredir böyle. Adorno, *Lirik Şiir ve Toplum Üzerine* başlıklı makalesinde şunları söylüyordu:

“Şiir, protestosunda, her şeyin farklı olacağı bir dünya düşünüyü dile getiriyordur. Lirik tinin maddi şeylerin üstün gücüne karşı o çok kişisel muhâlefeti, dünyanın şeyleşmesine karşı modern çağın başlangıcından, sınaî devrimin hayattaki baskın güç hâline gelişinden beri insanların meta tahakkümü altına girişine karşı bir tepki biçimidir.”

Şiir, modern dünya karşısında şairin tavrını belirlemiyor artık. Şiir, şairin -ki o kendisine özne denmesi-

**HİKÂYESİCİLİĞİMİZE
KADINLARIN
AĞIRLIKLARINI
KOYDUKLARI BİR
YILDI...**

TANER AY

HİKÂYECİLİĞİMİZE KADINLARIN AĞIRLIKLARINI KOYDUKLARI BİR YILDI...

Hikâyecileri kadın ve erkek olarak ayırmaktan hiç hoşlanmamama karşın, örneğin ‘70’li yıllarda kadın hikâyecilerimizin edebiyatımıza ...

Hikâyecileri kadın ve erkek olarak ayırmaktan hiç hoşlanmamama karşın, örneğin ‘70’li yıllarda kadın hikâyecilerimizin edebiyatımıza kazandırdığı lezzetin farklılığı bir hakikatır. Fûruzan’ın *Parasız Yatılı*’sının (Bilgi Yayınevi, ‘71), *Kuşatma*’sının (Bilgi Yayınevi, ‘72) ve *Benim Sinemalarım*’ının (Bilgi Yayınevi, ‘73) yediden yetmişe herkese farklı pencereler açtığını söyleyebiliriz. Tomris Uyar

da *İpek ve Bakır* (Bilgi Yayınevi, ‘71), *Ödeşmeler* (Sinan Yayınları, ‘73), *Diz-boyu Papatyalar* (Okar Yayınları, ‘75) ve *Yürekte Buğa* (Okar Yayınları, ‘79) ile ‘70’li yıllarımıza ismini kazıyan diğer bir usta hikâyecimizdi. Selçuk Baran’dan *Haziran* (Yelken Matbaası, ‘72) ve *Anaların Hakkı* (Okar Yayınları, ‘77) Fûruzan’ın veya Tomris Uyar’ın kitapları kadar çok satmasalar da, ses getirmişlerdi. Tezer Özlü’nün on

beş yıldır dergilerde bekleyen hikâyeleri sonunda kitaplaşıp, *Eski Bahçe* (Ada Yayınları, '78) ismiyle gecelerimizi fuşya rengine boyamıştı. Hepsinin ablası Nezihe Meriç'in ise '70'leri bir *Dumanaltı* (Cem Yayınları, '79) ile kapattığını anımsıyorum. Az kalsın, Nazlı Eray'ın *Ah Bayım Ah'ını* (Bilgi Yayınevi, '76) ve Sevgi Soysal'ın *Barış Adh Çocuk'unu* (Bilgi Yayınevi, '76) pek sevdiğimizi unutuyordum.

'80'lerin ilk yarısında matbûatımızın kapitalist edebiyat pazarına dönüşümünün sancılarını yaşadık ama geçmişin deli gömleklerinden kurtulanlara *Milliyet Sanat Dergisi'nin*, *Hürriyet Gösteri'nin*, *Sanat Olayı'nın* ve *Yazko Edebiyat'ın* yeni bir aydınlanma yaşattığını da yadsıyamayız. Bu yıllarda kapitalistleşmeye başlayan edebiyat pazarı henüz yapısal yıldızlarını icat etmemişti, hikâyeciliğimiz ise büyük ölçüde '70'li yılların Fûruzan'ı, Tomris Uyar'ı, Tezer Özlü'sü, Nazlı Eray'ı ve Nezihe Meriç'i üzerinden sürdürülmeye çalışılıyordu. Bu dönemin en önemli edebiyat olayı, *Yanık Saraylar'dan* (Türkiye Yayınevi, '65) sonra on yedi yıl boyunca kendisini unutturmuş Sevim Burak'ın yeniden keşfi olsa da, onu maalesef '83 yılının son gününde kaybettik. Nursel Duruel *Geyikler*, *Annem ve Almanya* (Adam Yayınları, '82), İnci Aral *Kıran Resimleri* (Dayanışma Yayınları, '83), *Uykusuzlar* (Kaynak Yayınları, '84) ve *Sevginin Eşsiz Kışı* (Özgür Yayınları, '86), Feyza Hepçilingirler *Eski Bir Balerin* (Cem Yayınları, '85), Eréndiz Atasü *Kadınlar da Vardır* (Varlık Yayınları, '83), *Lanettîler* (De Yayınevi, '85) ve *Dullara Yas Yaraşır* (Afa Yayınları,

Fûruzan

Nezihe Meriç

Tomris Uyar

'88), Buket Uzuner ise *Benim Adım Mayıs* (Süreç Yayıncılık, '86), *Ayın En Çıplak Günü* (Boyut Yayınları, '88) ve *Güneş Yiyen Çingene* (Gür Yayınları, '89) ile '80'ler boyunca kapitalistleşen pazarda tutunmaya çalışırken, 12 Eylül projesinin asıl etkisi de '90'larda ortaya çıkmıştır. Çünkü, '90'larda yazarın edebiyatçılığının önüne cinsel ve etnik kimlikleri konmuş,

2023 YILINDA ROMANA GENEL BİR BAKIŞ

ALİ YAĞAN

2023 YILINDA ROMANA GENEL BİR BAKIŞ

Tanzimat sonrasının Batı edebiyatı türlerinden biri olan roman, Türk edebiyatında da kendine yer bulmaya başlamıştır...

Tanzimat sonrasının Batı edebiyatı türlerinden biri olan roman, Türk edebiyatında da kendine yer bulmaya başlamıştır. Başlangıçta, arayışların hâkim olduğu dönemde taklidin ötesine geçemeyen eserler ortaya konurken yazarların dil ve kurgu açısından olgunlaşmasıyla bu türün nitelikli eserlerini verdikleri söylenebilir. Özellikle *Servet-i Fünûn* yazarlarından Halit Ziya Uşaklıgil'le modern diyebileceğimiz 'ilk roman' okurla buluşmuştur.

Roman türünün gelişimi Batı'da orta sınıfın yükselişine paralellik gösterir. Yüksek sanat diyebileceğimiz şiir ve resim, üst sınıflara hitap eden türler olarak varlığını sürdürürken roman okuryazar oranının artmasıyla orta sınıfa hitaben eğlence bir tür olarak yazılmaya başlar. Sanayi devrimiyle birlikte büyük kentlerde roman hızla diğer türlerin önüne geçer. Çünkü roman; klasik köylü kitleden oldukça farklı ancak aristokrat ya da burjuva olmayan,

Halit Ziya

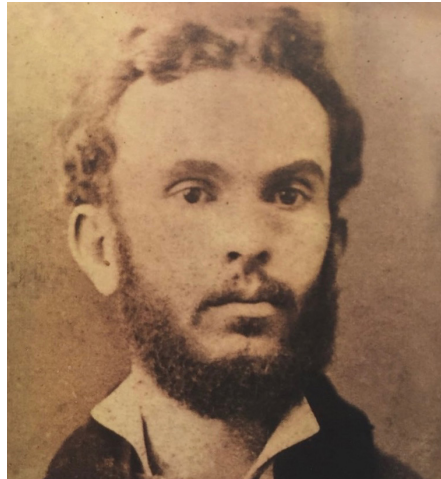
kentte yaşayan, sanayi devriminin ortaya çıkardığı okuryazar insanı hedef kitle olarak görmüştür. Bu sebeple roman geçmişten günümüze dek şiir ve resim gibi sanatların aksine bir kitle sanatı olarak ele alınabilir.

Türk edebiyatının seyrine baktığımızda dünya edebiyatına bir paralellik gösterdiği söylenebilir. Günümüzde Türk edebiyatının taşıyıcı ana unsuru olarak roman görülmekte... Yıl içinde roman türünde yayımlanan ve öne çıkan eserlerin sayısına baktığımızda da bunun böyle olduğu net bir biçimde anlaşılmakta...

Türk edebiyatı tarihinde *Taaşuk-ı Tal'at ve Fitnat*'ın yazıldığı 1872'den 1980'e dek yayımlanmış roman sayısı Batı edebiyatlarına oranla sınırlıdır.

Zira Türk edebiyatı bu tarih aralığında şiiri ve şairleri hâlâ merkezinde tutmaktaydı. 1980 sonrasında köyden kente göçün zirveye ulaşmasıyla kent nüfusu patlama yaşamış, bu durum şehirlerde orta sınıf oluşumuna büyük katkı sağlamıştı. Yıllar içerisinde de şiir romanın ve hatta öykünün de gerisine düşmüştür denilebilir. Örneğin 2022'de üç aşağı beş yukarı beş yüz roman basılmıştı. Baskının kolaylaşması, insanların ne yazsam roman olur hissiyatı, parayla baskı yapan bazı yayınevleri açısından buranın bir gelir kapısı durumuna gelmesi gibi bazı olumsuz durumlar da bu sayının artmasına neden olmuşsa da romanın baskın tür olmasının tek nedeni değildir.

Bu durumun ilk bakışta pek bir zararı görünmüyor fakat eleştirinin edebiyat alanından çekildiği ve bu sebeple zayıf ürünlerin belli saiklerle öne çıkarıldığı edebiyat dünyasında maalesef nitelikli ürünlerin geri planda kaldığı görülmekte... İnternet dergiciliğinin de belli bir zaman sonra ortaya çıkmasıyla çevresi geniş

Şemsettin Sami

2023'TE ELEŞTİRİ İLE DENEME

ORÇUN ÜÇER

2023'TE ELEŞTİRİ İLE DENEME

Siz sayın okurların başlığa umut bağlamamanızı rica ederek gireyim yazıma. İlk sayısını okuduğunuz Nodul yıllığına 2023'te eleştiri ile denemeyi yazmam önerildiğinde...

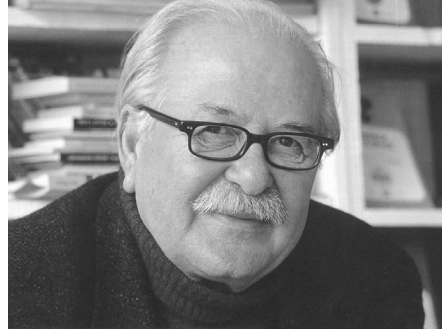
Siz sayın okurların başlığa umut bağlamamanızı rica ederek gireyim yazıma. İlk sayısını okuduğunuz *Nodul* yıllığına 2023'te eleştiri ile denemeyi yazmam önerildiğinde yılın yarısını geride bıraktığımızdan, o güne dek okuduklarıma bu dikkatle bakmadığım için yazımın yarım yamalak olacağı zaten ortadaydı. O günden sonra da taşınma denen püsküllü bela geldiği için başıma, yılın kalan yarısında adamakıllı bir şey okumak

şöyle dursun, önceki yarım yamalak okumalarım da gitti gider. Kitaplarımı dört beş yere dağıtmak zorunda kalmam, yani kitapsız kalmam da cabası! Madem durum bu da ne demeye bu yazıya kuruldun be adam, demezler mi? Açayım: Biraz aklımda kaldığı, biraz da okuma defterime düştüğüm notlar kadarıyla yazmaya çalışacağım. Genel ağda (internet-te) gezinmek de gerekecek. Deneme olmasa da (ben çok göremiyorum)

eleştirilerin çoğu orada yayımlanıyor ne de olsa. Azını yayımlayıp çoğu defterlerimde yatan eleştirilerimi de bu yazıma katabilirim. Yolda belli olacak.

Eleştirinin niteliği değişti mi? Bu soruyu *benim* eleştiri anlayışım içinde sorduğum açık sanırım. Nedir o? Eleştiri odağı olan ‘durum’ ya da ‘metin’ ne olursa olsun, eleştirinin dolaysız, doğrudan doğruya, bir anlamda açık seçik olması; Fethi Naci’nin sevdiği sözle, “söze zulmeyleme”den yapılması (Naci’nin eleştirileri gibi). Ben önce Fethi Naci ile Nurullah Ataç’ın eleştirilerini gördüğüm, onlarla yol aldığım için, eleştirinin yazınsal bir ürün olduğunu ta baştan belledim. Yazınsal ürün derken, biçimi de amaçlıyorum. Karman çorman üslup(suzluk)la ya da akademik (ne demekse?) kuruluyla (‘tutarlılık’ gördüğüm için, üslup diyebilirim buna) yazılanlar biçim olarak eleştiri diye anılsa da biçim yönünden bu tanımla ilgisi yok bana göre. Demek ki eleştirinin yazınsallığından söz ederken, bu yazımın da başlığı olan iki sevdiğim alanı, eleştiri ile denemeyi yan yana, hayır iç içe gördüğümü söylemek istiyorum. ‘Sınır tayininin’ güç, belki gereksiz olduğu iki türü ‘birleştiren’, ortaya çıkana ne diyeceğiz? Eleştirel deneme ile denemesel eleştiri desem kim kanar buna? Belki kanılır. Hani üzerinde birazcık daha dursam iyi bir şey bulduğuma da inanacağım ya benim kulağım yazıyı dinlemekten yana: Metnin sesi, ille de gerekliyse, söyleyecektir size ne olduğunu... Durduk yere başıma ördüğüm bu sorunsallığı İskender’in kılıcıyla yer-

le bir etmemek için kapayıp, yazınsal eleştiri diye tutturduğum alanın –belki birbirlerinden ayrı- ‘temsilcileri’ olan üç dört adı vererek meramımı kestirme yoldan anlatmaya çalışayım: Nurullah Ataç, Füsun Akatlı, Tahsin Yücel, Nurdan Gürbilek.

Fethi Naci

Nurullah Ataç

Nurdan Gürbilek

2023 DERGİLERİNE GENEL BİR BAKIŞ

MUSTAFA UÇURUM

2023 DERGİLERİNE GENEL BİR BAKIŞ

**Dergicilik, gerek Türk edebiyatı
gerekse dünyadaki yayıncılık
faaliyetleri bakımından önemli bir
başlık olarak görülebilir...**

Dergicilik, gerek Türk edebiyatı gerekse dünyadaki yayıncılık faaliyetleri bakımından önemli bir başlık olarak görülebilir. Ülkedeki dergicilik faaliyetlerinin ve buralarda görülen isimlerin edebiyattaki karşılığını görmek ise bambaşka bir mücevherdir.

Kitap-lık

30. yılına girdi *Kitap-lık* dergisi. Ocak – Şubat 2023'te 225. sayısı

buluştu okurlarla. Şiir, söyleşi, öykü türleri derginin değişmezleri arasında. İnceleme-araştırma yazıları dergide önemli yer tutuyor. Dergi son yıllarda sınırları ortadan kaldırdı diyebiliriz. Bu biraz da dergi yönetiminin tutumuyla ilgili bir durum. Elbette bu olumlu bir tutum. Edebiyatın birleştirici ruhunu yansıtıyor dergi. Süreyya Berfe, Ömer Erdem, Ali Ayçıl, Betül Tarıman, Cevdet Karal aynı sayıda yer alıyor *Kitap-lık*'ta.

2023'te *Kitap-lık*'ta; Eugene Ionesco, Memduh Şevket Esendal, Garabed Bey, Oktay Akbal, Italo Calvino... gibi isimler dosya boyutunda ele alındı.

Araştırma yazılarında Mehmet Can Doğan'ın "Bilinmeyen İlk şiirle-riyle Ahmed Arif", Abdullah Uçman'ın "Beş Şehir'in Ankara'sı", Üzeyir Karahasanoğlu'nun "Latife Tekin'in Zaman-sız'daki Dil ve Düşünce Dünyası" gibi ilgiyle okunacak yazılar *Kitap-lık* okurlarıyla buluştu.

Kitap-lık'ta Murat Gülsoy, B. Nihan Eren, Zeynep Berkeş, Ahmet Telli, Yücel Kayıran, Feyza Hepçilingirler, Çiğdem Erkal, Tuğrul Tan-yol gibi isimlerle söyleşiler yapılmış. 226. sayıda Yücel Kayıran Abdullah Ezik'in sorularını cevaplamış. Kayıran'ın söyleşisinden:

"Biçim ve dil arayışı daimidir, daimi olması gerekir. Ama bu genel olarak özel bir dil ve biçim arayışı değil. Bir bakış tarzını, bir söz dağarını, hayatın olağan akışı karşısında

devam ettirme çabasıdır, biçim ve dil arayışı. Yaşamın olağan akışının ge-tirdiği yeni durumları, daha önceki durumları dile getirdiğiniz biçimle dile getiremezsiniz."

Dergide şiirleriyle yer alan isim-ler; Hüseyin Peker, Gültekin Emre, İzzet Gövdeli, Emel Kaya, Bakir Da-dır, Nihat Ziyalan, Ersun Çıplak, Ser-hat Uyraklılık, Muzaffer Kale, Zeh-ra Çiçekçi, Elif Sofya, Mehmet Erte, Baki Ayhan T., Cevdet Karal, Ömer Erdem, Süreyya Berfe...

Rıza Kırac, Gökhan Yılmaz, Batı-kan Köse, İlhan Durusel, Alper Beşe, Üzeyir Karahasanoğlu... *Kitap-lık*'ın öykücülerinden.

Mehmet Can Doğan, Ahmet Arif hakkında yazmış. Bilinmeyen bir şii-rine dair notlar paylaşmış Doğan.

Şiirden:

"Sana güvercinlerle haber gön-derdim,

Bir çocuk saflığıyla dua et. Ve zambaklar gibi susuyor mevsim... Sedef kayahklarla başhyor avdet."

Hece

27. yılına girdi *Hece* dergisi. Nuri Pakdil'in çıkardığı *Edebiyat* dergisi geleneğini sürdüren bir titizlikle yoluna devam eden derginin en be-lirgin özelliği; ocak ve haziran, tem-muz, ağustos aylarındaki özel sayıla-rı. 2023'ün ocak sayısı *Sait Faik Özel Sayısı* olarak çıktı. Yazılar, söyleşiler, soruşturma, modern öykü üzerine yazılar ile arşivlik bir çalışma kazan-mış oldu edebiyatımız.

Derginin 318-319-320. sayısı ola-rak çıkan *Mitoloji Özel Sayısı* çok faz-la işlenmemiş bir konuyu ele alarak bir bakıma önemli bir boşluğu da doldurmuş oldu. Mitolojinin alanı-

the 1990s, the number of people in the world who are under 15 years of age is expected to increase from 1.1 billion to 1.5 billion.

As the world's population grows, the demand for food and other resources will increase. This will put pressure on the environment and on the world's food supply.

One way to meet this demand is to increase the amount of land used for agriculture. This would mean clearing more forests and other natural habitats.

Another way to meet this demand is to increase the efficiency of agriculture. This would mean using more fertilizers and pesticides.

Both of these ways have drawbacks. Clearing more land for agriculture would destroy many species of plants and animals.

Using more fertilizers and pesticides would pollute the soil and water. This would harm the health of people and animals.

One way to meet this demand is to increase the amount of land used for agriculture. This would mean clearing more forests and other natural habitats.

Another way to meet this demand is to increase the efficiency of agriculture. This would mean using more fertilizers and pesticides.

Both of these ways have drawbacks. Clearing more land for agriculture would destroy many species of plants and animals.

Using more fertilizers and pesticides would pollute the soil and water. This would harm the health of people and animals.

One way to meet this demand is to increase the amount of land used for agriculture. This would mean clearing more forests and other natural habitats.

Another way to meet this demand is to increase the efficiency of agriculture. This would mean using more fertilizers and pesticides.

Both of these ways have drawbacks. Clearing more land for agriculture would destroy many species of plants and animals.

Using more fertilizers and pesticides would pollute the soil and water. This would harm the health of people and animals.

One way to meet this demand is to increase the amount of land used for agriculture. This would mean clearing more forests and other natural habitats.

Another way to meet this demand is to increase the efficiency of agriculture. This would mean using more fertilizers and pesticides.

Both of these ways have drawbacks. Clearing more land for agriculture would destroy many species of plants and animals.

Using more fertilizers and pesticides would pollute the soil and water. This would harm the health of people and animals.

One way to meet this demand is to increase the amount of land used for agriculture. This would mean clearing more forests and other natural habitats.

Another way to meet this demand is to increase the efficiency of agriculture. This would mean using more fertilizers and pesticides.

Both of these ways have drawbacks. Clearing more land for agriculture would destroy many species of plants and animals.

Using more fertilizers and pesticides would pollute the soil and water. This would harm the health of people and animals.

One way to meet this demand is to increase the amount of land used for agriculture. This would mean clearing more forests and other natural habitats.

Another way to meet this demand is to increase the efficiency of agriculture. This would mean using more fertilizers and pesticides.

Both of these ways have drawbacks. Clearing more land for agriculture would destroy many species of plants and animals.

Using more fertilizers and pesticides would pollute the soil and water. This would harm the health of people and animals.

HENÜZ TEŞEKKÜL EDEMEMİŞ TİYATROMUZUN 2023 KARNESİ...

ERDEM BELİĞ ZAMAN

HENÜZ TEŞEKKÜL EDEMEMİŞ TİYATROMUZUN 2023 KARNESİ...

2023, pandeminin izlerinin giderek silindiği ve Türkiye’de tiyatroların yeniden hareketlendiği bir yıl oldu...

Türkiye’de hemen her akşam en az bir tiyatro kumpanyası temsil veriyor, piyesler üretiliyor, çevriliyor, tiyatro eleştirileri yazılıyor, tiyatro hakkında konuşuluyor, paylaşımlar yapılıyor... Hatta zaman zaman televizyon ve sosyal medya şöhretleri dahi *er meydanı* olarak tasvir edilen tiyatro sahnesine çıkıp seyircilerle buluşma teşebbüsünde bulunuyorlar. Tüm bunlar bir ülkede tiyatronun varlığına delil teşkil eder mi? Bu so-

ruyu izninizle cevaplıyorum: Hayır.

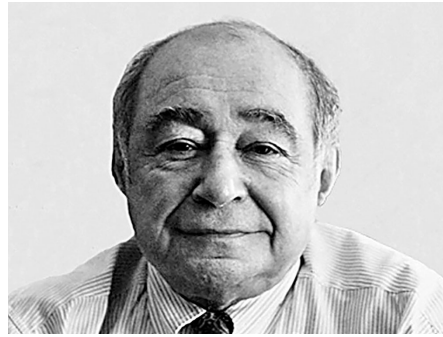
Peki, bir ülkede o ülkeye mahsus bir tiyatronun varlığından söz edilebilmesi hangi kıstaslara bağlıdır? Eğer Türkiye’de herhangi bir tiyatro değerlendirmesi yapılacaksa evvela bu soruyu cevaplandırmak lazımdır çünkü dünyada varlık teşkil etmeyen bir *ide* hakkında konuşmak abesle iş-tigaldır.

Tiyatromuzun Doğal Olmayan Doğumu

Bir mevzu üzerinde fikir teatisinde bulunulacaksa evvela o mevzua bir isim konulması şarttır. Daha sahaya adım atar atmaz bu bile bir mesele hâlini almaktadır. Zira bugün Türkiye’de tiyatro hakkında konuşanlara şöyle bir kulak kabartacak olursanız aklınızın karışmaması imkânsızdır. İsimlendirmeler birbirinden o derece farklı ve alakasızdır ki! Eski kaynakların tamamına yakınında *Türk Tiyatrosu* isimlendirmesini görenler, bugünkü yazılarda *Türkiye Tiyatrosu* yahut *Türkçe Tiyatro* adlandırmalarıyla karşılaşınca ister istemez bir kafa karışıklığı yaşamaktadırlar. Meseleyi vaktiyle bir yazımda irdemiş ve kanaatimce doğru olduğunu düşündüğüm isimlendirmeyi aynı makalede paylaşmışım¹. O yazımın başlığı dahi içeriğine dair bir fikir vermektedir: *Adını Bile Koyamadığımız Tiyatromuzu Bir de Doğru Sınıfa Mı Sokacaktık?*. Nasıl tiyatro etüdünde mevzua isim nokta-i nazarından yaklaşarak başlamak gerekiyorsa tasnif yapımında da aynı nokta-i nazardan yola çıkmak lazım geliyordu. Yanlış isimlerle doğru teşhis konulamazdı.

İsimlendirmelerin karışıklığının esas sebebi imparatorluktan ulus devlete geçişimiz olmuştur. İmparatorlukken müşterek yapılan birçok iş, sanat; ulus devlete geçişimizle tek bir ulusun omuzlarına yüklenmiştir. Bu “ulus”un tarifinde her ne kadar ırk tandanslı bir yaklaşım bulunmasa da yeni devlette elbette ki imparatorluğun çeşitliliğinden de eser

yoktur. Renklerin azalması ve bir rengin baskın gelişi o baskın rengin tahakkümünü tabii kılmıştır. Taksim edileteki sıkıntılar baskın rengin birçok sahadaki ilklği sahiplenışinden kaynaklanmıştır. Hâlbuki matbaanın coğrafyamıza girişinden tiyatronun İtalyan sahnelerdeki icrasına kadar birçok sahadaki “ilk”, gayrimüslim vatandaşlarımızın teşebbüsleriyle gerçekleşmiştir. Bu hakikatin gölgesinin karanlık görölmesi de hatalıdır.

Metin And

Tiyatrodan konuşacak olursak iki ayrı kaynaktan bahsedilmelidir. Biri Batılı manadaki tiyatro; diğeri öz *tiyatro* yani Metin And’ın *geleneksel* sıfatıyla nitelendirdiğı tiyatro... Bu iki tiyatronun da kökeni farklıdır. Batılı manadaki tiyatroyu ölkemize Ermeni vatandaşlarımız getirmişler ve ilk temsilcileri onlar vermişlerdir. Daha sonra bu topraklarda, Levanten toplulukların ve Avrupa’dan gelen trupların yardımıyla bir tiyatro kültürü hâsıl olmuştur. Ermeni ustaların yanında yetişen Türk oyuncular zamanla kendi topluluklarını kurmuşlarsa da bu, Batılı manadaki tiyatronun coğrafyamıza gelişinden asgari yarım asır sonrasına tarih-

¹ <https://yarininkulturu.org/2022/05/20/adini-bile-koyamadigimiz/>

2023'TE TİYATRO: BİR SERENCAM

BÜŞRA TAN

2023'TE TİYATRO: BİR SERENCAM

**Yeni oyunlar, prodüksiyonlar,
sahne ve ekiplerle verimli bir yılı
geride bıraktığımızı söyleyebiliriz.
Türkiye’de 2023 yılında...**

2023, pandeminin izlerinin gide-
rek silindiği ve Türkiye’de tiyatro-
ların yeniden hareketlendiği bir yıl
oldu. Yeni oyunlar, prodüksiyonlar,
sahne ve ekiplerle verimli bir yılı ge-
ride bıraktığımızı söyleyebiliriz. Tür-
kiye’de 2023 yılında nelerin olduğu-
nu, hangi sahne, oyun ve ekiplerin ön
plana çıktığını tarihe not düşmeye
çalışan bu liste, olabildiği kadar farklı
ekip ve temsilleri bir araya getirmeye
çalışmıştır.

**Selmin Zeki Hanım: *Hasta Ada-
mın Kızı*, Moda Sahnesi**

Oyun, Osmanlı İmparatorlu-
ğu’nun son dönemlerine tekabül
eden 19. yy sonu ile 20. yy başında İs-
tanbul’da bir yalının müştemilatında
geçen olayları işlemektedir.

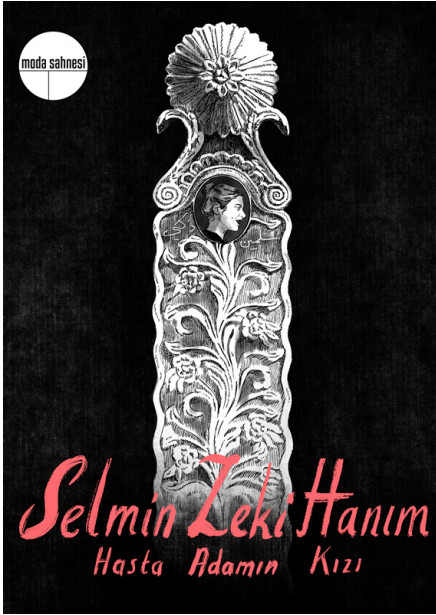
Yıldız Sarayı’ndan emekli olan
Zeki Bey’in kızı Selmin Hanım, çev-
resindeki erkekler dönemin çalkan-
tılı siyasi yaşamına kapılarak gittikçe
politikleşirken, inandığı tüm değer-

lerin ve yücelttiği tüm kişilerin yerlerinden edilmesini hazmetmekte güçlük çekmektedir. İmparatorluğun son yıllarındaki siyasi gündeminin gündelik yaşamdaki aile ve kadın-erkek ilişkilerine nasıl sirayet ettiğini göreceğimiz oyun sezon boyunca Moda Sahnesi'nde.

Yazan: Mürüvet Esra Yıldırım

Yöneten: Onur Ünsal

Oyuncu: Yeliz Kuvancı

Şirreti Evcilleştirmek, Moda Sahnesi

Şirreti Evcilleştirmek oyunundaki tüm olaylar aile ve evliliğin çürümüş düzendeki yerine odaklanıyor. Oyun, eşitsizliklerin doğurduğu ikilemleri işliyor. Oyundaki kadınların, Katharina Baptista'nın asi kızıdan "edepli" ev hanımına kız kardedesi Bianca Baptista'nın ise "iyi huylu" hâlini yırtıp "şirrete" dönüşmesindeki geçişi gözler önüne seriyor. İşçi sınıfı- patron, kadın- erkek, hayvan- insan gibi

tüm eşitsizlikler Moda Sahnesi'nde seyircisiyle buluşmayı bekliyor.

Yazan: William Shakespeare

Çeviren: Emine Ayhan

Yöneten: Kemal Aydoğan

Afiş Tasarımı: Kardelen Akçam

Oyuncular: Melis Birkan, Timur Acar, Uluç Esen, Sedat Küçükay, Elif Gizem Aykul, Gürsu Gür, Çağlar Yalçınkaya, Ali Büyükkartal, Cenk Dost Verdi

İki Kore'nin Birleşmesi, Moda Sahnesi

Güncel Fransız tiyatrosunun en önemli temsilcilerinden Joël Pomerat'ın eseri Moda Sahnesi'nde. Birbirine dönük iki ayrı tribünden izleme deneyiminin yaşanacağı, sahenin tam ortada yer aldığı oyunda, her sahne/episod farklı bir hikâye seyirci ile buluşuyor. İlişkiler üzerine eğlenceli hikâyeleri ile *İki Kore'nin Birleşmesi*, Moda Sahnesi'nin yorumuyla sizleri bekliyor.

**ÇAĞDAŞ
SANATIN
İZİNDE: 2023
SERGİLERİ**

ABDULLAH EZİK

ÇAĞDAŞ SANATIN İZİNDE: 2023 SERGİLERİ

2023, Türkiye’de çağdaş sanat bağlamında heyecanlı ve verimli bir yıl oldu. Galeri, kurum ve kuruluşlar gerçekleştirdikleri sergilerle...

2023, Türkiye’de çağdaş sanat bağlamında heyecanlı ve verimli bir yıl oldu. Galeri, kurum ve kuruluşlar gerçekleştirdikleri sergilerle izleyicilere farklı disiplinlerde birçok etkileşim/karşılaşım alanı sunmuş oldu.

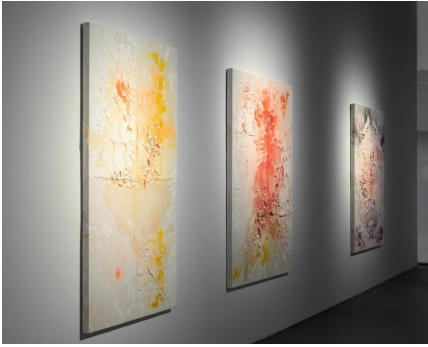
NODUL için hazırladığım bu almanakta galeri, kurum ve kuruluşların gerçekleştirdikleri sergilerden bir seçkiyi okurlarla buluşturuyoruz. 2024 çok daha verimli geçsin!

Dirimart / 5 - 29 Ocak 2023

Ebru Uygun, “Islak Işık”

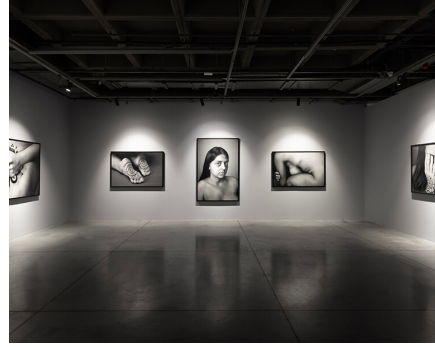
Dirimart, Ebru Uygun’un “Islak Işık” başlıklı kişisel sergisini 29 Ocak’a kadar sanatseverlerle buluşturdu. Resminin konusunu yine resmin kendi bileşenlerini sorgulayarak oluşturan Ebru Uygun, üretim pratiğinin odağını tuval yüzeyinin ötesine taşıdığı son dönem işlerini “Islak Işık” sergisi ile izleyiciye sunuyor. Sanatçı-

nın ilk dönem çalışmalarında tuvalin parçalanarak tuvali örttüğü, içe doğru kapanan jestler, yeni çalışmalarında içten dışa doğru bir hareketle oluşturduğu bağlamı kavramsal bir düzleminden koparıp gözle görünür kılıyor. Sergide izleyicinin mekân algısını yeniden kurgulayan sanatçı, ışığın resmi gösteren değil resme ait olan bir eleman olarak var olduğu eserleri bir araya getirdi.

Dirimart, 14 Mart – 7 Nisan 2023
Shirin Neshat, “Öfke”

Dirimart, Shirin Neshat'ın Haziran 2022 tarihinde New York'ta ürettiği son dönem eserlerine yer veren ve çift kanallı bir video yerleştirmesi ile siyah-beyaz fotoğraf serisinden oluşan “Öfke” başlıklı sergisine ev sahipliği yaptı. Çok boyutlu bir eserler bütünü olan sergi, Neshat'ın kadın bedenini hem ideoloji için bir savaş alanı hem de bir direnç kaynağı olarak ele aldığı keskin ve isabetli sanat pratiğinin devamını niteliği taşıdı. Sergide yer alan anlam yüklü imgeler dikkatleri patriarkal toplumlardaki iktidar meselesine çekerken bir tarafta eril ile dişil, diğer tarafta bireysel ile kolektif olan arasındaki ilişkiyi sorguladı.

Dirimart / 27 Aralık 2023 – 4 Şubat 2024

Bedri Rahmi Eyüboğlu, “Sonsuz Yankı”

Dirimart, Türk sanat tarihinin önde gelen isimlerinden tutkulu bir sanatçı, coşku dolu bir şair ve vizyoner bir sanat eğitimcisi olan Bedri Rahmi Eyüboğlu'nun “Sonsuz Yankı” başlıklı sergisini izleyicilerle buluşturdu. Dirimart Dolapdere ve Pera'da üç ayrı mekânda izleyiciyle buluşan sergi, Eyüboğlu'nun ürettiği her bir eserine sinmiş ölümsüz enerjisinin kalıcı evrenine bir bakış sundu.

Usta bir hikâye anlatıcısı olan Eyüboğlu'nun eserleri, duyguların en katıksız ve ilksel hâliyle yoğunlaşmıştır; sanatsal pratiğinde kullanıp benimsediği birbirinden farklı mecra ve üslup ise ruhundaki deneyciliğin bir yansımasıdır. Sanatçının insan deneyiminin derinlerine kök salmış temaları konu alan eserleri, kültürel sembolizmi ve sıradan insanların yaşamlarını keşfe çıkarken, günümüzde hâlâ geçerli olan bir sanat anlayışıyla bağlantılar kurar. Bu bakımdan, eserleri bize çağdaşlığın kendi zaman-sal bağlamını nasıl aştığını, kuşaklar arasında nasıl iletişim kurabildiğini ve zamana meydan okuyan evrensel

**SANATA KİTAPLA
BAKMAK:
2023'ÜN SANAT
KİTAPLARI**

FATMAALİYE ALTIÖK

SANATA KİTAPLA BAKMAK: 2023'ÜN SANAT KİTAPLARI

Türkiye için oldukça sarsıcı bir yıl olan 2023, etkilerini yayıncılıkta da gösterdi. Gerek yayınevlerinin gerekse kurum ve kuruluşların...

Türkiye için oldukça sarsıcı bir yıl olan 2023, etkilerini yayıncılıkta da gösterdi. Gerek yayınevlerinin gerekse kurum ve kuruluşların bütçelerinde görülen azalma, etkilerini yayın konusunda da gösterdi. Bu meselenin izinin sürülebildiği “2023’ün sanat Kitapları” başlıklı bu yazı da aslında Türkiye’nin geçtiğimiz yılını özetleyen bir konu.

NODUL için derlenip hazırlanan bu yazıda 2023’ün dikkat çeken sanat kitaplarını bir araya getirerek okura derli toplu bir liste sunmak istedik. İyi okumalar!

Nuri Kuzucan, *PASAJ*, ARTER

Nuri Kuzucan’ın Arter’deki “Pasaj” başlıklı kişisel sergisi bağlamında yayımlanan ve sergiyle aynı ismi taşıyan kitap, serginin küratörü

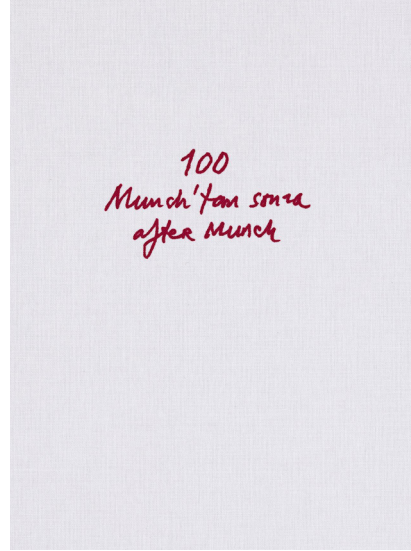
Nilüfer Şaşmazer ile sanatçının gerçekleştirdiği kapsamlı söyleşiyle açılıyor. Yayımda Kuzucan'ın hayatına ve zaman içinde dönüşen sanatsal eğilimlerine ışık tutan söyleşinin yanı sıra Duygu Demir, Tarkan Okçuoğlu, Asuman Suner ve Hakan Tüzün Şengün'ün bu kitap için özel olarak kaleme aldıkları, sanatçının üretimini farklı bakış açılarından yorumlayan metinlerine yer veriliyor. Tasarımını Ayşe Bozkurt'un üstlendiği kitapta, yazılara Hadiye Cangökçe'nin ve flufoto'nun (Barış Aras ve Elif Çakırlar) çektikleri fotoğraflar eşlik ediyor.

Nuri Kuzucan'ın *Pasaj* başlıklı kişisel sergisi, sanatçının eski ve yeni üretimlerinden oluşturulan bir seçkiyi mekâna özgü bir mimari düzenlemeyle bir araya getiriyor. Kaos/düzen, ışık/gölge, boşluk/doluluk, yüzey/derinlik, iç/dış gibi ikilikler etrafında kurgulanan yapıtlardan oluşan sergi, hem zihinsel hem de algısal bir akışkanlığı ve geçişliliği merkezine alıyor. 1 Haziran–31 Aralık 2023 tarihleri arasında Arter'in 1. katında yer alan *Pasaj*, içine yerleştiği

ve bir geçiş alanı olarak da yorumlanabilecek galeri mekânını 'pasaj' sözcüğünün mimari, yazınsal ve metaforik anlamları ekseninde resimsel uzamla ilişkilendiriyor.

Sarkis, 100. Munch'tan Sonra / After Munch, DİRİMART

Bu kitap, Sarkis'in 2 Eylül–15 Ekim 2023 tarihleri arasında Dirimart Dolapdere'de gerçekleşen "85 Çılgık: Munch'tan Sonra" sergisi kapsamında yayımlandı. Kitap, Sarkis'in Kasım 2014–Ocak 2015 tarihleri arasında ürettiği, onun söz konusu sergisine kaynaklık eden ve 100 adet kâğıt üzerine yağlıboya (32 x 24 cm) oluşan *100 Çılgık: Munch'tan Sonra* başlıklı serisinin yine sanatçı tarafından üretilen fotoğrafik reproduksiyonlarından oluşuyor.

Sarkis'in çocukluk yıllarında bir gazete parçasında karşılaştığı ve yıllardır birçok işinde yankılanan Munch'un *Çılgık* tablosundaki figürden yola çıkan bu seride Sarkis, insan çılgınlığının hızını yakalamaya çalışır-

CUMHURİYET'İN 100. YILINDA GELENEKLİ SANATLAR

ÖMER FARUK ŞERİFOĞLU

CUMHURİYET'İN 100. YILINDA GELENEKLI SANATLAR

**Hat (yazı) sanatı, İslam
medeniyetinin insan uygarlığına
en büyük armağanıdır. İslam
toplumlarının sanat mirası...**

Hat (yazı) sanatı, İslam medeniyetinin insan uygarlığına en büyük armağanıdır. İslam toplumlarının sanat mirası içerisinde, 400 yılı hilafet makamı olmak üzere 620 yıl hüküm süren Osmanlı döneminin, hat sanatı ve çevresinde gelişen minyatür, tezhip, ebru, cilt gibi gelenekli kitap sanatları önemli bir yer tutar. Yüzyıllar boyunca yazıya emek veren büyük ustalar yetiştirerek ekoller

oluşturan, hat sanatının şaheserlerini meydana getiren Osmanlı hattatlarıdır. Hat sanatını zirveye yükselten Türk hattatları, İslam yazısına yeni ufuklar açmış ve hattı güzel sanatların önemli bir şubesi hâline getirmişlerdir.

Bütün İslam dünyasında hüsn-ü kabul görmüş ve zaman içinde atasözüne dönüşmüş bir kelam-ı kibar vardır: “Kur'an Mekke'de nazil oldu,

Kahire’de okundu, İstanbul’da yazıldı”, yani Hazreti Peygamber’e Mekke’de nazil olan Kur’an-ı Kerim’i tarih boyunca en güzel okuyanlar Mısırlı/Kahireli hafızlar, en güzel yazanlar ise Türk/İstanbullu hattatlar olmuştur. İstanbul’un 571 yıllık İslam geçmişinde Kur’an yazıcılığı ve hat sanatındaki başkentliğine atıfta bulunan bu cümlede altı çizildiği üzere İslam sanatlarının en güzide eserleri olan Kur’an-ı Kerim nüshâları yani Mushaf-ı Şerif’ler İstanbul’da yazılmıştır ve yazılmaya devam etmektedir.¹

Bu kelimayı kibardan da anlaşıldığı üzere, 16. yüzyıldan itibaren mushaf hattatlığının en önemli ustaları, İstanbul’da yaşamıştır. Kur’an-ı Kerim’in sahifelere geçirilmiş kitap şekli olan mushafların yazılmasına İstanbul’da, muhtemelen Fatih Sultan Mehmed döneminde (1453-1481) başlanmıştır. Ancak, daha önceki devirlerde Devlet-i Âliyye’nin kültür ve sanat merkezi olmuş Bursa, Edirne ve nihayet Amasya’da yetişen hattatların kaleminden çıkan mushafların İstanbul’a yollandığı ve bu manevi ihtiyacın böylelikle giderildiği bilinir. Fetih’ten bu yana, İstanbul’da yazılıp bezenen Kur’an-ı Kerim’lerin sayısını bilmek, hatta tahmin etmek mümkün değildir. İlk basım tarihi olan 1874 yılına kadar, en fazla yazılmış kitabın Kitabullah olduğu hususunda tereddüt yoktur ama bunların her birinin üstün sanat değeri taşıdığı da söylenemez. Cumhuriyet döneminde 1928’te Harf İnkılabı ile bir süre yasaklanması sebebiyle bir kırılma ve

fetret devri yaşanmış olsa da sonraki yıllarda zincirin hâlkaları tamamlanır ve İstanbul hat sanatındaki konumunu yeniden kazanır.

20. yüzyılda bu toprakların yetiştirdiği en velûd sanatçılardan, şair, yazar ve ressam Bedri Rahmi Eyüboğlu’nun ölümünden kısa bir süre önce yayımladığı “Yazı Sanatı”² başlıklı makalesinde hat sanatı hakkındaki düşüncelerini dile getirir: “Son 500 yıl içinde yazı alanında öyle ustalar yetiştirmişiz ki, benim terazimde Rembrandt ne çekerse, bir Yesari de o kadar ağır basar. Ama bir Rafael adını dünyanın öbür ucundaki ortaokul öğrencisi bilir. Aynı öğrenciye bir Yunus Emre’yi, bir Sinan’ı, bir de eski yazıların en büyük ustalarından İzzet’i sorarsanız yüzünüze boş gözlerle bakar, alay ettiğinize inanır. Bizim yazı ustalarımız Arap yazısını öylesine ressamca ele almışlar, öylesine heykelci gibi yontmuşlar, dökmüşler, kazımışlar, örmüşler ki, Arap da Acem de gün gelmiş bizim sanatçılara başvurmuş... Bugünkü konumuzun özü eski-yeni tartışması değil, eski yazılarda biriken göz nurunu sahip çıkmak, onlardaki sanat değerini bizden sonra gelenlere aşılama, bir kelime ile onları bağrımıza basmak, sonuna kadar korumak...”

Osmanlı Devleti’nin son iki yüzyılında başlayan Batılılaşma hareketlerinden en çok etkilenen konu sanat olur. Tanzimat’la başlayan Batılılaşma politikaları -başka bir deyişle “Türk modernleşmesi”- olarak tanımlanan süreç, Cumhuriyet’in ilanından sonra devletin temel poli-

¹ M. Uğur Derman, *Doksan Dokuz İstanbul Mushafı*, İstanbul: Avrupa Kültür Başkenti Ajansı, 2010.

² *Milliyet Sanat*, sayı 114 (10 Ocak 1975).

CUMHURİYETİN 100. YILINDA TÜRK RESMİNDE NELER OLDU?

İLONA BAYTAR

CUMHURİYETİN 100. YILINDA TÜRK RESMİNDE NELER OLDU?

2023 yılında 100. yaşını kutlayan cumhuriyetimizin kültür sanat programında resim sanatının ayrı bir yeri vardır...

2023 yılında 100. yaşını kutlayan cumhuriyetimizin kültür sanat programında resim sanatının ayrı bir yeri vardır. Yaklaşık iki yüz yıllık bir geçmişi olan Türk resmi, ilk örneklerini askerî okullarda vermemiş olsaydı bugün nasıl bir resim sanatından bahsediyor olurduk? Kuşkusuz ki resim sanatımız uzun, ama bir o kadar da kısa yolculuğunda, çok aşamalı bir süreçten geçerek bugün-

lere ulaştı. İki boyutlu minyatürden Batı kaynaklı resme geçiş bir taraftan yüzyıllarla devam eden tasarım anlayışındaki değişimi vurgularken bir taraftan da manzara resminin etrafında gördüğünü resmetmeye devam etti. Manzaradan figürü, figürden soyutu deneyimlemesi ve benimsemesi dönemler arası yaşanan toplumsal olaylarla ilişkilendi ve başlangıcından bugüne anlatılacak bir öykü

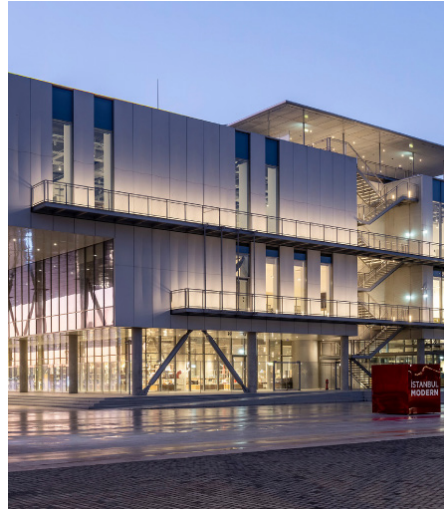
geliştirdi ve geliştirmeye de devam ediyor.

Aslında geriye doğru bakıldığında her on yıllık periyotta sosyo-politik ortamda görülen değişimlerin resim sanatını da etkilediği aşikârdır. 2000'li yıllara kadar tartışmalar ile devam eden bu etkileşim 2000'li yılların yeni kavramları ile birlikte farklı bir sürece girdi. Özellikle son yirmi yılda hızlı bir gelişim söz konusu. Çağdaş sanat müzeleri, modern galeriler, kültür merkezleri, sergi ve fuar alanlarının sayısı her geçen gün artarken bu ortama yerel yönetimlerin desteklediği müze-galeriler de dahil oldu. Şüphesiz ki bugün Türk resim sanatına baktığımızda aslında hiç olmadığı kadar çeşitli olduğu su götürmez bir gerçek. Bir taraftan yeni oluşan piyasanın taleplerini karşılarken diğer taraftan da hemen her kesime hitap edecek yapıtlar üretiliyor. Öte taraftan da bu kadar çeşitlenme sayıları her geçen gün artan ve kendilerini küratör olarak tanıtan bir dolu kişiyi de ortaya çıkarıyor... Cumhuriyetin ilk yıllarında sergilerin sayısı bir elin parmaklarını geçmezken bugün sadece İstanbul'da aynı anda onlarca sergiden söz edebiliyoruz. Peki bu kadar çeşitlilik, sayısı artan sanat mekânları ve sergiler gerçekten ortaya nitelikli bir sanat ortamı çıkardı mı? Bu sorunun yanıtını son bir yılda gerçekleşen sanat faaliyetleri ile açıklamaya çalışmak şüphesiz sanat ve sanatçılar adına çok da haklı ve yerinde çıkarımlar içermeyecektir. Geçtiğimiz yılı düşündüğümüzde toplum olarak oldukça zorlu bir süreçten geçtik, ancak sanatın iyileştirici yanı ile kültür-sanat ile dolu bir

yılı geride bıraktık. Türk resmi adına da dolu bir yıl oldu.

İş Bankası Resim Heykel Müzesi

İstanbul Modern

Öncelikle İstanbul'da kültür-sanat mekânlarına yenileri eklendi, var olan mekânlarda ise kimisi Cumhuriyet tarihini kimisi İstanbul'u merceğine alan çok sayıda sergi açıldı. Farklı disiplinlerden eserleri sanatseverler ile buluşturan bu yeni mekânlar arasında kuşkusuz ki üçü

MÜZİĞİN 2023 YOLCULUĞU

BERFU MERVE BOLULU

MÜZİĞİN 2023 YOLCULUĞU

Yıllar içinde değişen toplumsal normlar, insan davranışları, sosyo-ekonomik farklılıklar “müzik”i hep yakından etkiledi...

Yıllar içinde değişen toplumsal normlar, insan davranışları, sosyo-ekonomik farklılıklar “müzik”i hep yakından etkiledi. Değişen trendlerle sürekli kendini güncelleyen, belki de toplumun en takip edilebilir yansıması olan “müzik”in 2023’teki yolculuğu, hem Türkiye’de hem de dünyada verimli bir şekilde tamamlandı. Eksileri, artıları değerlendirmeye açık olsa da hem canlı müzik endüstrisiyle hem de stream sayılarıyla bunu söylemek mümkün.

Luminate şirketinin 2023 raporlamasına göre total global stream sayısı (audio ve video olarak) %33.7 artış göstererek 7.1 trilyona ulaştı. Stream sayılarının bu kadar yükselmesinin yanı sıra plak ve CD satışlarında da diğer yıllara göre bir artış yaşandı. Hayatımızın her alanında dijitalleştiğimiz bu dönemde; sanatçıların gerçek hayranlarının, sanatçı ile arasında fiziki bir bağ kurma ihtiyacı doğdu. Eskiden odalarına poster asan gerçek hayranlar; plak, CD ya da

Taylor Swift

Bad Bunny

merch ürünleriyle bu bağı kurmaya çalıştılar. Bu şekilde aidiyet duygusu daha da kuvvetlenen hayranlar, müzik tüketimlerine de katlayarak devam ettiler. Örneğin; bir filmde sevdiği sanatçının şarkısı çaldığı için filme gitmesi de buna dahil ya da konser için şehir/ülke değiştirmesi de. Streamlerdeki artışın müzik sektörüne farklı yansımaları oldu. Özellikle platformların gelir dağılımı po-

litikasındaki değişiklikler, abonelik ücretlerindeki fiyat artışı farklı bir dinamik kazandırdı. Örneğin; Spotify, sanatçı gelirleri üzerinden barmemli ödeme sistemine geçeceklerini duyurdu. Belirli bir dinlenmeyi aşmayan sanatçılara ödeme yapılmayarak, sahte yüklemelerin haksız kazanç elde etmesinin önüne geçmeyi hedefleyen Spotify, aynı zamanda da şarkı olmayan yüklemelerin de bu şekilde önlenebileceğini belirtti. Ancak yaptıkları bu değişiklik ile hakkı olanı alamayacak olan bağımsız sanatçılar da olacak. Geçtiğimiz yıl artan stream sayılarına rağmen gelirlerde yaşanan düşüş de sanatçıları kötü yönde etkiledi. Bunun üstüne gelir modelinin değişmesi de stream gelirleri noktasında pozitif bir durum yaratmayacak gibi görünüyor. 2023 yılında hem Türkiye’de hem de dünyada dijital gelirler istenileni pek vermeyince alternatif senaryolar devreye girdi. Bu noktada sanatçılar canlı performansla daha bir ağırlık verdiler. Dünya çapında gerçekleştirilen konser sayıları arttı. Pandemi sonrası olmasının da etkisi muhtemel olsa da maddi gereksinimlerin de rolü büyük. Küçük mekân konserlerinden tutun da büyük stadyum konserlerine kadar genel skalada bir artış yaşandı. Taylor Swift, geçtiğimiz sene gerçekleştirilen *The Eras* turnesi ile canlı performanstan en çok kazanan isim oldu. 4,5 milyon bilet satış rakamına ulaşan Taylor Swift, bilet satışından elde ettiği 1 milyar dolar kazanç ile de rekor kırdı.

Geçtiğimiz yılın bir diğer konusu ise; müzik ve teknolojinin daha da yakınlaşması oldu. Yapay zekâ ile

2023'ÜN FİLMLERİ

CÂNÂN KIZILIRMAK

2023'ÜN FİLMLERİ

2023, bütün dünyada birçok usta yönetmenin yeni filmiyle sahneye çıktığı bir yıl oldu. İşte yılın öne çıkan filmleri...

***Oppenheimer*, Christopher Nolan**

Yönetmen: Christopher Nolan

Senarist: Christopher Nolan

Oyuncular: Cillian Murphy, Emily Blunt, Matt Damon

Amerikalı fizikçi Julius Robert Oppenheimer'ın hayatına odaklanan filmde, Julius Robert Oppenheimer'ın, İkinci Dünya Savaşı sırasında atom bombasının geliştirilme sürecindeki rolü gözler önüne seriliyor. Fizikçi Julius Robert Oppenheimer'a

2. Dünya Savaşı sırasında Manhattan Projesi'nin bilimsel liderliği verildiğinde, o ve eşi Kitty, Oppenheimer'ın çalışmasının sadece kendi hayatları üzerinde değil, tüm dünya üzerinde bu kadar etki edeceğini hayal edemezdi. New Mexico'daki Los Alamos Ulusal Laboratuvarı'nda, o ve ekibi, uzun çalışmaların ardından bir nükleer silah geliştirmesinin ardından Oppenheimer "atom bombasının babası" ilan edilir. Ancak ölümcül icadının Hiroşima ve Nagazaki'de

2023'ÜN TÜRK FİLMLERİ

ZEYNEP L. KARAHAN

2023'ÜN TÜRK FİLMLERİ

Pandeminin etkisinin geçmesinin ardından 2023, Türk sineması için daha verimli ve aktif geçti. Nuri Bilge Ceylan, Zeki Demirkubuz...

Pandeminin etkisinin geçmesinin ardından 2023, Türk sineması için daha verimli ve aktif geçti. Nuri Bilge Ceylan, Zeki Demirkubuz, Ayşe Polat, Burak Çevik gibi birçok yönetmen, yıl içerisinde yeni filmlerini vizyona soktu ve Türk sineması için verimli olarak görülebilecek bir süreci devam ettirdi. Öte taraftan Netflix, Amazon Prime, Disney gibi birçok platform da ısmarladıkları yeni filmlerle bu alanda önemli işlere imza attı.

2023'ün yerli filmlerine odaklanan bu yazıda yıl içerisinde vizyona giren filmlerden ön plana çıkanları bir araya getirdik.

Kuru Otlar Üstüne, Nuri Bilge Ceylan

Yönetmen: Nuri Bilge Ceylan
Senarist: Akın Aksu, Ebru Ceylan
Oyuncular: Erdem Şenocak, Muhsab Ekici, Ece Bağcı

Kuru Otlar Üstüne, ücra bir kasabada yaptığı zorunlu görevini ta-

mamlayıp tayin olmayı bekleyen bir öğretmenin hikâyesini konu ediyor. Genç bir öğretmen olan Samet, Doğu Anadolu'da zorunlu görevini yapmaktadır. Onun en büyük hayali, zorunlu hizmetini tamamlamasının ardından İstanbul'a tayin olmaaktır. Ancak onun hayatı, meslektaşı Kenan ile bir kız öğrenci tarafından asılsız olarak tacizle suçlanmasıyla altüst olur. Kendisini bir anda büyük bir sıkıntının içinde bulan Samet için işler, kendisine yardımcı olabilecek meslektaşı Nuray ile tanışmasıyla değişir.

Hayat, Zeki Demirkubuz

Yönetmen: Zeki Demirkubuz

Senarist: Zeki Demirkubuz

Oyuncular: Miray Daner, Burak Dakak, Cem Davran

Hayat, kendisine dayatılan hayatı kabul etmeyip evinden kaçan genç bir kızın hikâyesini konu ediyor. Genç bir kadın olan Hicran, baba-

sının zoruyla nişanlanmak zorunda kalınca çareyi kaçmakta bulur. Hicran'ın zaten onunla evlenmeyi istemediğini düşünen Rıza, başlarda bu durumu önemsemez. Ancak zaman geçtikçe Hicran tarafından istenmemek zoruna gitmeye başlar ve onunla yüzleşmeye karar verir. Rıza, sadece bir kere gördüğü nişanlısını bulmak için İstanbul'a gider.

Kör Noktada, Ayşe Polat

Yönetmen: Ayşe Polat

Senarist: Ayşe Polat

Oyuncular: Katja Bürkle, Ahmet Varlı, Çağla Yurga

Almanya'dan gelip Türkiye'deki ücra bir köyde çekim yapan bir film ekibi, yıllar önce kaybettiği oğlunu canlı tutabilmek için bir ritüel yapan bir kadınla röportaj yapar. Melek adında 7 yaşındaki bir kıza bakıcılık yapan genç bir kadın, çeviri konusunda ekibe yardımcı olur. Melek'in babası Zafer, karanlık bir örgütün

2023 TÜRK SİNEMASI DEĞERLENDİRMESİ

FAYSAL SOYSAL

2023 TÜRK SİNEMASI DEĞERLENDİRMESİ

Pandemiyle birlikte birçok alışkanlığın yanında sinema seyircisinin alışkanlığı da değışti...

Pandemiyle birlikte birçok alışkanlığın yanında sinema seyircisinin alışkanlığı da değışti. Bu değışim kitap okurunun, müzik ve resim takipçisinininkinden çok daha radikal oldu. Öyle ki bir çoğumuz sinemaların neredeyse kapanacağına inanır olduk. Film sanatının cazip mekânları olan beyaz perde, karanlık ortam, sevgili ya da arkadaşla paylaşılan bir anı, ailecek yapılan bir etkinlik, mısır ve cips vb. gelenekler hem pandemideki içeri kapanma refleksi hem

de enflasyonun Türk lirasını alaşağı etmesiyle yerini bu ihtiyacın daha ucuza karşılandığı dijital platform alışkanlığına ve sapkınlığına bıraktı. Sektör hızla buna adapte oldu ve kabullenmiş olacak ki en çok gişe yapan filmler bile hemen kapağı dijital platforma attılar. İşine bir ticari meta gibi bakan “parayı önden alayım film de seyirci de ne hâli varsa görsün” şeklinde bakmaya başladı yaptığı filmlere.

Büyük yönetmenler de sinemada

TÜRK DİZİLERİ 2023: KUTSAL AİLE MİTİ

KÜRŞAT SAYGILI

TÜRK DİZİLERİ 2023: KUTSAL AİLE MİTİ

**Türkiye'nin geçen yılki dizi ihracatı
1 milyar dolar seviyesine yaklaştı.
30 milyar doları bulan otomotiv,
20 milyar doları aşan tekstil,
hemen hemen aynı miktardaki...**

Türkiye'nin geçen yılki dizi ihracatı 1 milyar dolar seviyesine yaklaştı. 30 milyar doları bulan otomotiv, 20 milyar doları aşan tekstil, hemen hemen aynı miktardaki demir çelik ihracatının yanında bu rakam küçük görünebilir. Fakat bu sektörler de dahil, Türkiye, 100 liralık ihracat yapmak için yaklaşık 70 TL'lik ithalat yapmak zorunda. Fakat dizi sektörü öyle değil. Eğer bir uyarılma senaryo ile çalışılmıyorsa hiç ithalat kalemi yok. Çok nadiren CGI işlerinin dışa-

rıda yapıldığını da eklemek gerekir ama bu da devede kulak. Yüzde yüz yerli ve millî bir ürün Türk dizileri. Her yıl güçlü şekilde büyüyen bir sektör olan Türk dizileri dünyada kendinî ispatlamış durumda. "Dizi" Türkçe bir kelime olarak kavramsallaşmış, diğer dillere ve kültürlere de kendinî kabul ettirmiş. Dizi sektörü aynı zamanda Türkiye'nin kültür diplomasisi için de önemli bir araç; ancak almamız gereken çok yol olduğunu da akılda tutmak gerekir.

Bizim dizilerimiz ihracat yarışında dünyada her yıl ya ikinci ya da üçüncü oluyor; fakat biz burada daha çok sürümden kazanıyoruz. Çok fazla içerik üretiyoruz ama bu içerikler bir anlamda Çin malı diziler. Yani ucuz, hafif içerikler. Soup opera'dan hâllice "telenovellalar". Gündemi uzun süre işgal etmeyecek, edemeyecek, bir vizyon ve felsefeyi barındırmayan küresel ölçekte bir akım başlatamayacak kadar zayıf. Fakat etkisi güçlü. Kültür diplomasisi açısından işlevsel. Hem Türkiye'nin hem Türkçenin tanıtımı için önemli bir araç.

2023 yılında Türk dizi sektöründe iki önemli olay oldu. İlki TRT'nin uzun zamandır üzerinde çalıştığı Türkiye'nin dijital platformu tabii'nin açılmasıydı. Seçimlerin hemen öncesinde açıldığı için yoğun siyasi gündemin gerisinde kaldı ama yine de kısa sürede üç buçuk milyonu aşan abone sayısı ile sektöre etkili bir giriş yaptı. TRT'nin beğenilen dizileri, *Tözkoparan İskender* ve *Yeşil Deniz* gibi dizilerin devam hikâyeleri *Tözkoparan İskender: Gölge* ve *Yeşil Deniz Milenyum* adıyla yayımlandı. Seyircinin ilgiyle takip ettikleri bu dizilerin yanında "tabii", 30'a yakın orijinal içerik yayımladı. Platformun ücretsiz olması da bu ilgiyi pekiştirdi. Uğur Yücel, Erkan Petekkaya, Serhat Kılıç, Ahmet Mümtaz Taylan, Yasmine Allen ve Nazan Kesal gibi önemli oyuncuların yer aldığı *Son Gün* dizisi tabii'nin dijital kodlarla yazılmış işlerinin en öne çıkamı olarak görülüyor. 24 saat içinde öleceklerini öğrenen karakterlerin son günlerinde neler yapacaklarını anlatan dizi, her bölüm farklı bir karakterin hikâyesini anla-

tıp finalde tüm bu hikâyeleri birbirine bağlıyor. Bazısı geçmişle hesaplaşıırken, bazısı yıllardır tekrarladığı hatalarını bir günde telafi etmeye çalışıyor. Dinamik hikâye anlatımı, rejide de kendini hissettiriyor. Gold Film imzalı *Son Gün*'ün yanında Tamer Karadağlı'nın başrolünde oynadığı *Serhat* adlı polisiye dram türünde yayımlanan dizi de dijital kodları barındırıyor. Haluk Özenç'in başarılı senaryosu, iyi bir reji ve oyunculukla taçlanmıyor. Tamer Karadağlı dışındaki oyuncuların performansı dizinin niteliğini tartışılabilir hâle getirir de izlenme rakamlarına bakıldığında seyircinin teknik detaylara çok takılmadığı görülüyor. Şebeke, politik-polisiye türünde, *Kuzgun: Dipsiz Karanlık* ise gizem-gerilim-polisiye türünde yayımlanan diziler. Televizyon ekranlarından aforoz edilen komedi dizilerinin tabii'de de karşılığı olmadığı söylenebilir. *Ünivers-deli* gibi kötü bir deneme ve *Eyvah Ramazan Bey* gibi 90'lar TV kodlarını taşıyan iki dizi dışında Selçuk Aydemir'in yazıp yönettiği *Organizasyon Bizim İşimiz* "eh işte" dedirtse de beklenebilecek değiller. Komedi, TV'de doksana sayfaşı aşan senaryoları kaldırmadığı için tutunamamıştı. Her hafta iki buçuk saat seyirciyi güldürmek imkânsız olduğu ve yurt dışına satışı namümkün olduğu için komedi açık kanallardan itildi; ama dijital platformlarda da kendine yer bulamadı. Sanırım komedide esas sorunun dijital platformlar özelinde düşünecek olursak en büyük sorunun yazar sorunu olduğu söylenebilir. Çünkü sinema yönetmenin, televizyon yapımcının, dijital platformlar

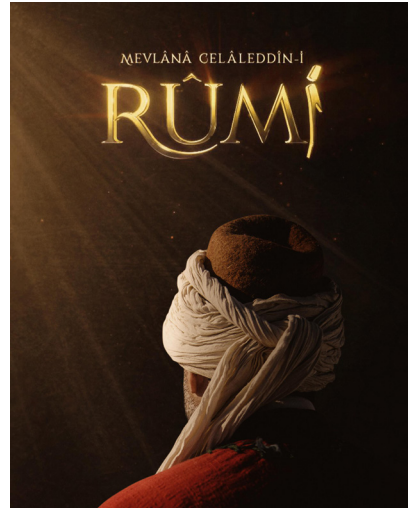
ise yazarların hâkim olduğu mecralardır. Dijital platform dizilerinde daha fazla matematik, senaryolarda daha çok derinlik ve alt metin arandığı için yazar öne çıkmaktadır. Son yıllarda genç kuşağı kasıp kavuran *Gibi* rüzgârının da başarısı buradan geliyor. Gerçek ile absürdün, olağan ile sıra dışının birleştiği bir komedi evreni olan *Gibi*'de Feyyaz Yiğit ve Aziz Kedi derinlikli yan karakterler yazarak seyircinin ilgisini çekmeyi başarıyor. Belirli bir hikâyesi olmayan *Gibi*'nin iki ana karakteri her bölüm küçük bir meseleyi kar topu gibi büyütüyorlar ve içinden çıkılmaz bir kedi yumağına dönüşen olay örgüsünün içinde kaybolup gidiyorlar. Bir nevi *cringe komedi* türüne benzeyen; durağan ve durumların öne çıktığı komedide yazarların baskın rolü hemen hissediliyor. 2021 yılında ilk sezonu yayımlanan *Gibi*, 2023 yılında dördüncü sezonuyla Acun Ilıcalı'nın sahibi olduğu Exxen adlı dijital platformda yayımlanıyor.

tabii orijinal içeriklerine geri dönelim. TRT'nin en iddialı olduğu tür olan dönem işlerini tabii'de de görüyoruz. Fatih Sultan Mehmet'in çocukluğunu anlatan *Kızılelma: Bir Fethih Öyküsü* ile *Küçük Dahi İbn-i Sina* özellikle çocukların da ilgisini çeken diziler oldular. *Rûmi* ise tabii'nin en iddialı dizisi gibi görünüyor. Can Ulkay'ın yönetimindeki dizi oldukça etkileyici resimlere sahip. Kostüm ve tasarımıyla öne çıkan *Rûmi*, tasavvufa yaklaşımı ve Rûmi'nin manevi yolculuğunu anlatmakta oldukça başarılı bir hikâye eğrisi çizmeyi başarıyor. Bu dizilerin senaryosunun ise TV kodlarıyla yazıldığını söylemek

yanlış olmaz. Yukarıda dijital platformlarda yazar egemenliğinin olması gerektiğini söylemiştim. Şimdilik bunun farkında olan tek platformun Netflix Türkiye olduğunu söyleyebiliriz. Bahçeşehir Üniversitesi ile iş birliği yaparak genç yazar adaylarını yetiştirmeyi hedefleyen Netflix, “Adaptation Lab” gibi atölyelerle yazarlara mentorluk yapıyor ve içerik geliştirmenin, satan diziler yazmanın alternatif yollarını arıyor. Yazarlık bahsini şimdilik noktalarak yılın dizilerine geri dönelim. Dönem dizisi denince akla hep Osmanlı gelse de yakın dönem dizileri de son yıllarda ilgiyle karşılanıyor. *Hatırla Sevgili* (2006) ve *Öyle Bir Geçer Zaman Ki* (2010) gibi dizilerle sükse yapan furya yakın dönemi anlatmaya niyetlenen farklı yapımlarla bazen ön plana çıkmayı başarıyor. İşte onlardan biri tabii’nin orijinal içeriklerinden biri olan Dayton. Bizi 90’lı yıllara götüren dizi Avrupa’nın göbeğindeki soykırımı anlatıyor. Bir yandan Alija İzzetbegoviç’in, savaşta dağıtılmış ülkesini bir arada tutma ve yeniden inşa etme çabasını anlatırken bir yandan da soykırım nedeniyle paramparça olmuş bir ailenin, savaşın acımasız şartlarındaki mücadelesine tanık ediyor bizleri.

TRT’nin dijital platformu tabii’nin varlığını önemsiyorum. Türkiye’nin kültür diplomasisinde önemli bir araç olan Türk dizilerinin kültürel bir silaha dönüşebildiği günümüzde TRT’nin bu işe soyunması son derece önemli. 2024’te de yurt dışına açılması planlanan ve beş dilde yayın yapması beklenen platformun önemli işlere imza atmasını, kamu

diplomasisini güçlendirmesini, yurt dışındaki “soft power” merkezlerinden biri olmasını umuyor ve bekliyorum.

2023’ün Türk dizi sektöründeki ikinci büyük olay ise Disney Plus’un Türkiye pazarından kısmen çekilmiş olmasıydı. Kısmen diyorum; çünkü platformu kapatmadı ama orijinal içerik üretmeyeceğini duyurdu. Kamuyu bu gelişmeyi, ABD’li Disney, *Atatürk* dizisini yayımlamaktan vazgeçti, haberleriyle öğrendi. Ermeni lobisinin baskı yaptığı ve Disney’in Ermeni propagandasına inandığı ve ikna olduğu söylendi. Bu tip söylemleri abartılı ve yanlış bulduğum için çok itibar etmiyorum. Ben meselenin tamamen ekonomi politik ile ilgili olduğunu düşünüyorum. Zira 2023 baharında yayınladıkları *Artist* dizisinin başarısızlığı ve önceki orijinal içeriklerinin niteliksel anlamda düşüklüğü Disney’in abone sayısını da etkiledi. *Recep İvedik* ve *Bursa Bülbülü* gibi filmleri satın alması, halihazırda sinemaya seyirci çekebilecek film ve Gülse Birsal gibi kalemlerin yazdıkları filmlerle abone sayısını artırmaya çalışması gibi stratejiler de tutmadı. Hâliyle Disney Plus, abone gelirlerinin gişe gelirlerinin karşısında hâlâ önemli bir üstünlüğü olmadığını hatta tam tersi bir duruma dönüştüğünü düşünerek Türkiye pazarında strateji değiştirme kararı aldı. BluTV, Gain ve Exxen, tabii ile platform pazarının yerli markaları olarak öne çıkarken Amazon Prime ve Netflix Türkiye pazarında kalmakta ısrarcı görünüyor. Amazon Prime en başından beri orijinal Türk içerikleri üretmiyor. Birkaç tane üret-

mesi bekleniyor; belki zamanla hız kazanacaktır ama en azından 2023 yılı itibarıyla böyle bir niyetleri olmadığı söylenebilir. Exxen ve Gain ise daha çok YouTube özellikleri gösteren eğlence kanalları gibi görünüyorlar. Exxen, *Gibi* dışında yayımladığı dizilerde başarılı olamadığı için programlara ve maç yayınlarına ağırlık vermiş durumda. Gain ise dizi yayımlamaya devam ediyor, seyrek ama etkili diziler yapmayı başarıyor. *Ayak İşleri*’nin bu yıl 3. sezonu yayımlandı. Yönetmenliğini Caner Özyurtlu’nun üstlendiği, senaryosunu ise Caner Özyurtlu, Volkan Öge ve Deniz Alnitemiz’in yazdığı, başrollerini Çağlar Çorumlu ve Güven Murat Akpınar’ın paylaştığı komedi türündeki dizide, oyuncuların performansı öne çıkıyor ve yazarların baskın gücü belirleyici oluyor. Gain ayrıca ilk sezonu PuhuTV’de yayımlanan ve Haluk Bilginer’e Uluslararası Emmy Ödülü kazandıran *Şahsiyet* dizisinin 2. sezonunu yayımlayarak nitelikli işlerinin arasına bir yenisini daha eklemiş oldu. *Şahsiyet*, sahne tasarımları, senaryosu ve renk, mekân ve kostüm tasarımlarıyla öne çıkıyor. BluTV ise bu yıl *Magarsus* dizisiyle ön plana çıktı. *Magarsus*, Sarıbahçe’de narençiyecilik yapan Kurak ailesinin değişen sosyolojik, politik ve ekonomik gelişmeler karşısındaki tavrını irdeliyor. Bir anlamda suya sabuna dokunmayan Türk dramalarının aksine, politik göndermeleri, ABD kartelleri, güç ve iktidar mücadeleleri, uyuşturucu ticareti ve kişisel çıkarların kardeşlik ve akrabalık ilişkilerinde açtığı yara gözler önüne seriliyor. Bu yıl yine BluTV’nin başarılı bir

melankolik polisiye dizisi olan *Boz-kır*'ın 2. sezonu yayımlandı; ancak ilk sezonu gibi bir etkiye sahip olamadı. Bu başarısızlıkta Levent Cantek'in ilk sezonda birlikte çalıştığı Ali Demirel gibi tecrübeli senaristlerle çalışmaktan vazgeçip kendi başına yazmak istemesi ve Şahin Altuğ ile çalışıp rejii yönetmek istemesi başrol oynuyor. Doğu Demirkol'un kendi hayatını dizileştirdiği *Doğu* dizisi de BluTv'nin PR yaptığı işlerinden biri oldu; ancak Demirkol'un hikâyesi ne klasik anlatıya ne de komedinin alt türlerine ait görünüyor. Senaryo bir olay örgüsü inşa etmek yerine sahneleri komik kılmakla meşgul oluyor ve esas meseleyi yani hikâye anlatmayı unutuyor. Giray Altınok'un yazıp başrolde oynadığı MGX stüdyolarında çekilen *Prens* dizisi ise yılın en iyi çıkış yapan dizilerinden oldu BluTv'nin. Prens, Giray Altınok'un sosyal medyada türettiği bir karakterdi. Hayali bir imparatorlukta ölen babasının yerine geçen Prens, cinsel yönelimi, pısrık biri olması, ince, narin ve kırılğan yapısıyla değil bir imparatorluğu bir ilişkiyi bile yönetebilecek kudrete sahip değildir; ne ki kader onu veliaht ilan etmiştir. *Prens*, klasik anlatı kalıplarını kullanır ama kendine özgü bir mizah ve yerelleştirilmiş bir "taht oyunları" kurgusuna sahiptir.

Netflix ise orijinal içeriklerini yayımlamaya devam ediyor. Türkiye'de platformlar içerisinde abone sayısı en yüksek olan platform olarak iddiasını sürdürüyor. Cem Yılmaz'ın *Gora* filmindeki karakteri *Erşan Kurneri*'yi dizileştirerek yerli aboneyi elinde tutmaya ve yerli abone sayısını artırmaya çalışırken *Terzi* gibi

asında TV kodlarıyla yazılmış ve yurt dışında kolayca satılabilecek bir Türk dramasına da yer veriyor. Netflix'in bu yılki en prestijli işinin ise *Biz Kimden Kaçtıyorduk Anne?* olduğunu söyleyebiliriz. Perihan Mağden'in romanından uyarlanan dizi Melisa Sözen ve Eylül Tumber'in performanslarıyla öne çıkıyor. Dinamik senaryo kurgusu, psikolojik ve sosyolojik alt metinlerle oluşturulan karakterler ve polisîyenin sıkı olay örgüsünde eriyen gizemli bir hikâyeye sahip olan dizi uyarlamanın hakkını veriyor ve etkileyici görsel dünyasıyla seyircide iz bırakıyor. Netflix'in bir başka iddialı dizisi ise Çağan Irmak'ın Frankeştayn uyarlaması *Yaratılan*. Hikâye Osmanlı'da belirsiz bir zamanda geçiyor. Genç bir doktor adayı olan Ziya, Frankeştayn gibi birlikte çalışmak istediği hocası İhsan'ı ölümünden hemen sonra yeniden diriltiyor. Senaryo, Ziya ve İhsan'ın hikâyelerini ayrı akslarda anlatırken bir üst kurmacada bu iki anlatıyı birleştiriyor. Anlatı tercihi açısından farklı bir dizi olan *Yaratılan*, Çağan Irmak'ın melodram alışkanlıklarından sıyrılamıyor. Bir nevi bilim kurgu sosuna bezenmiş Türk melodramı olan *Yaratılan*'ın doğru türleri harmanladığı söylenemez.

Gelelim dizi sektörünün dinamosu olan Tv dizilerine. Televizyon, pandemi döneminde sarsıldı. Uzmanlar, sinema ve televizyonun geleceğine dair tahminlerde bulundu. Dijital platformun, seyircinin seçme özgürlüğüne hitap ettiği için sinema ve televizyonu alt edeceğini, bireysel seyirciye dokunduğu için televizyonu ve sinemayı öldüreceğini düşün-

dü. Reklam gelirleri de dijital kayıyor, televizyon reklam pastasındaki payını dijital dünyaya, sosyal medyaya kaptırıyordu ne de olsa. Netflix ve Disney'in de Türkiye pazarına açılması, HBO'nun pazara dahil olacağı söylentisi, yerli platformların neşvünema bulması da televizyonun geleceğine dair soru işaretleri doğurdu ama beklenen olmadı. En azından şimdilik... Türk televizyon dizileri yurt dışı pazarının aranan yıldızları olmaya devam ediyor ve ihracat hacminin hemen hemen yükûnunu bu ürünler oluşturuyor. Yerli seyircinin de en çok rağbet ettiği dizilerin bu televizyon dizileri olduğunu da hesaba katarsak televizyonun sonunu ilan etmenin henüz erken olduğunu söyleyebiliriz. Nitekim *Arka Sokaklar*'ın 16 yıldır ekranları sallayıp bir yıl ara verdikten sonra yeniden bu yıl ekranlara dönmesi, son 3 yılın en çok izlenen dizisi olan *Gönül Dağı*'nın hız kesmeden yoluna devam etmesi, *Tekilat*, *Kuruluş Osman* gibi dizilerin hikâyelerini sürdürmesi, *Yasak*

Elma'nın her ne kadar bu yıl final yapmış olsa da 6 yıldır ekranlarda olması televizyon dizilerinin hikâyesinin devam ettiğinin en açık göstergeleri. Genellikle entrika, çapraşık gayrimeşru ilişkiler, kadının istismar edildiği içeriklerle ön plana çıkan “kadın draması” koduyla üretilen diziler her ne kadar zirvedeki yerlerini sürdürse de *Gönül Dağı* gibi bir fenomenin de seyirciden tam puan almış olması “seyirci bunu istiyor” savının yanlış olduğunu gösteriyor. İçerikten bağımsız olarak seyircinin iyi anlatılan hikâyeye rağbet ettiğinin ve sıcak, samimi, duygusal bağ kurabileceği düzeyli hikâyeleri de sevebileceğinin ispatı olan *Gönül Dağı* bu yıl *Yalı Çapkını*'nın başlamasıyla zirveyi paylaşmak zorunda kalsa da toplumsal karşılığının hâla çok yüksek olduğunu ve seyircinin diziyi ilgiyle takip ettiğini söyleyebiliriz.

Erşan Kunter
Biz Kimden Kaçıyorduk Anne?
Yaratılan

Yalı Çapkını ise OGM Pictures ve Gülseren Budayıcıoğlu iş birliğinin yeni bir ürünü. *Masumlar Apartmanı*, *Doğduğun Ev Kaderindir* ve *Kırmızı Oda* gibi güya “gerçek hayattan uyarlanan” bu dizilerin son yıllarda özellikle pandemi sonrasında seyircide büyük bir karşılığının olduğunu söylemek gerekir. *Yalı Çapkını*, OGM'nin diğer işlerinin aksine daha çok “soup opera” kokan bir iş gibi duruyor. İlk cinsel deneyimini evin hizmetçisiyle yaşayan genç ve yakışıklı küçük vârisin ailenin büyüğü tarafından dizginlenmesi ve çapkınlığı bırakıp

“normalleşmesi” için Antep’ten “namuslu ve düzgün” bir kızla evlendirilme hikâyesini anlatan *Yalı Çapkını*, OGM’nin diğer işleri gibi kadınların aşağılandığı, gayrimeşru ilişkilerin “heves”e indirgenerek altının boşaltıldığı, bir meta anlatı kurmak yerine olamı melodramatik bir şekle sokarak eylemleri kültürleştiren, politik ve sosyokültürel olamı hikâyeden soyutlayarak psikolojik angajmanları tek referans kabul ederek seyircinin düşünmesine ket vurup hikâyenin akışında kaybolmasını sağlayan bir telenovelladır. Başarısını elbette Antep-Boğaziçi, hizmetçi-evin küçük oğlu ilişkisi, kardeşlerin çatışması, aile içi cinsel ilişkilerin pervasızca anlatılması gibi büyük çatışmalardan alan dizi, Brezilya dizilerinden aşına olduğumuz “dedikodu” anlatısına yaslanmayı da ihmal etmiyor. 2023-24 sezonunun iddialı dizilerinden olan *Sakla Beni* de aynı kodlar düşünülerek oluşturulmuş, çocukluk travmalarının yetişkinliği ve karakteri inşa etmesini anlatıyor. Bu bağlamda *Sakla Beni*, *Yalı Çapkını* gibi kültürel çatışmaları bir kenara bırakıp doğrudan *Çöp Adam* gibi çocukluk travmalarına odaklanıyor. *Çöp Adam*, seyircinin çok ilgisini çekemeyen daha donuk ve mesafeli bir anlatıya sahip. Aşırı didaktik oluşu ve televizyon seyircisinin pek de aşına olmadığı aşırılıkları barındırdığı için de reyting yarışında başarılı olamıyor.

2021’de yayınlanmaya başlanan ve bu yıl dördüncü sezonu ile seyircisinin karşısına çıkan *Kardeşlerim* ise tüm rastlantılar ve tesadüf zincirinin yol açtığı trajedilere rağmen aile içi

bağlara, akrabalık ilişkilerine ve kardeşlik duygusuna güçlü referanslar yaparak başarısını sürdürüyor. Dizi, *For My Family* adıyla dünya piyasasında ilgi görüyor. İspanya, Şili, Cezayir, Bahreyn, Çad, Cibuti, Mısır, Gazze, İran, Irak, Ürdün, Kuveyt, Lübnan, Libya, Moritanya, Fas, Umman, Filistin, Katar, Suudi Arabistan, Somali, Güney Sudan, Sudan, Suriye, Tunus, Birleşik Arap Emirlikleri, Batı Şeria, Yemen, Rusya, Romanya, İsrail, Özbekistan olmak üzere 30'dan fazla ülkede yayımlanmaktadır. Orta Doğu'nun en büyük internet platformlarından OSN'de yayımlanmaya başlanan *Kardeşlerim*, aile kavramını merkeze alan dizilerin bu kavramı olumlu ya da olumsuz temsil ettiklerinde ve ikili karşıtlıklar yarattıklarında ne kadar başarılı olabileceklerinin en açık göstergesidir. Ne ki *Aile* dizisi aynı başarıyı gösterememiştir. Serenay Sarıkaya ve Kıvanç Tatlıtuğ'un başrolünde oynadığı diziyi Hakan Bonomo yazıyor; ancak Bonomo'nun castın tüm ihtişamına rağmen seyirciyi yakalamakta zorlandığı ve ikili karşıtlıkları doğru kuramadığı için özdeşim makinasını çalıştıramadığı görülüyor. *Aile* yine de ekranlarda olmaya devam edecek gibi duruyor. 2017 yapımı bir Arjantin dizisi olan *La Chica que Limpia*'den uyarlanan başrollerinde Demet Özdemir ve Engin Akyürek'in oynadığı *Adım Farah* ise *Kardeşlerim* ve *Aile* dizilerinin irdelediği kavramları irdeliyor. Bir annenin evladı için ne yapabileceğini ve bunun sınırlarını dramının akışına bırakıyor. *Adım Farah*, görüntü yönetimindeki başarısıyla da dikkat çekiyor. NTC Medya imzalı *Yabani* dizisi de çocukken ai-

lesini kaybedip sokaklarda büyüyen bir çocuğun yıllar sonra varsıl ailesini bulmasını konu ediyor. Sınıfsal uyumsuzluklara ve çatışmalara yaslanan hikâyenin yine aile bağlarıyla ilgili kurduğu temsiliyetler dizinin sevilmesine yol açıyor.

Aile ve kadın dramalarına farklı bir perspektif ve yeni bir çatışma düzlemi ekleyen ve bu yıl adından sıklıkla söz ettiren iki dizi var ki bu iki dizide özel bir yer ayırmak gerekiyor. Bunlar *Kızılçık Şerbeti* ve *Ömer* dizileri. Bu diziler zengin kız fakir oğlan -ya da tersi-, genç bekâr erkek ve dul kadın, istenmeyen gelin-damat, anlaşılmayan ailelerin çocuklarının evliliği ve kültürel uyumsuzluk gibi çatışmalara sekülerlik ve muhafazakârlık çatışmasını da ekleyerek önemli bir sosyolojik meseleyi teşrih masasına yatırıyorlar. Özellikle *Kızılçık Şerbeti* cesur sahneleri ve repelikleriyle zaman zaman tartışmalara da neden oluyor. Kızının muhafazakâr bir aileye gelin olarak gitmesini istemeyen okul müdürü seküler anne ile sevdiği erkek için her şeyi yapmaya hazır olan bir kızın hikâyesinin anlatıldığı *Kızılçık Şerbeti*'nde tesettürlü kadınlar ve muhafazakâr aileler bugüne kadar kendilerine ayrılan temsiliyet barajının dışına çıkıp varsıl, kültürlü, eğitimli insanlar olarak drama yer alıyorlar. *Kızılçık Şerbeti*, Türkiye'nin son 20 yıldaki değişimine de ustaca dokunuyor. İsrail yapımı *Shtisel* dizisinden uyarlanan *Ömer* dizisi de aynı kodları kullanıyor; ama *Ömer*, muhafazakâr aileyi; kültürel, ekonomik ve sosyolojik olarak da muhafazakâr olarak kodlayarak geleneksel bakış açısını sürdürüyor. Yine de genç bir müezzinin

seküler bir dul kadına olan aşkı seyircide merak uyandırıyor. Yılın son ayında ise *Kızıl Goncalar* bu iki diziden daha büyük ses getiren bir başarıya imza attı. *Kızılçık Şerbeti*'nin yapımcısı Faruk Turgut'un yapımcılığını üstlendiği dizi Fox Tv'de -şimdiki adıyla Now'da- yayımlanmaya başladı. RTÜK'e çokça şikâyetin olduğu ve yayın durdurma ve para cezası gibi cezalarla karşılaşan *Kızıl Goncalar*; çocuk yaşta evlendirilmek istenen kızını, kendi de bir çocuk gelin olan annenin, küçük bir tarikat grubuna sıkışıp kalmış hayattan kurtarma çabasına odaklanıyor. Bu üç dizinin de aile bağlarından beslenen dinamik olay örgüsü bu yıl Türk dizilerinin aile meselesine önem verdiğini, aile bağlarına odaklandığını ve talebin bu yönde olduğunu gösteriyor. Tutan dizilerin hikâyelerindeki bu kültürel ve sosyolojik kodların bir süre daha devam ettirileceğini tahmin etmek zor görünmüyor.

ŞAHMARAN
PERSPEKTİFİNDEN
DİJİTAL
PLATFORMLARDAKİ
TÜRK DİZİLERİNE
GENEL BİR BAKIŞ

EMEL BİLGE ÇINAR

ŞAHMARAN PERSPEKTİFİNDEN DİJİTAL PLATFORMLARDAKİ TÜRK DİZİLERİNE GENEL BİR BAKIŞ

Türkiye’de dijital yayın platformlarının hikâyesi, düşük bütçeli bir 1984 uyarlamasından fırlamış gibi. Bir zamanlar tek, sonrasında ise sadece...

Türkiye’de dijital yayın platformlarının hikâyesi, düşük bütçeli bir 1984 uyarlamasından fırlamış gibi. Bir zamanlar tek, sonrasında ise sadece üç-dört ünlü ulusal kanalın hüküm sürdüğü televizyon dünyası, birdenbire internetin sihirli dokunuşuyla -ve giderek yaygınlaşan sansür girişimlerinin ve klon dizilerin etki-

si ile- kendine has bir jargonu olan, kalıcı bir hizmet sağlayıcılığa evrildi. Netflix ve Amazon Prime gibi yabancı yayıncı platformlar, Türk izleyicisini “düşük fiyat-kesintisiz hizmet” vaadi ve dünyaca ünlü yapımlar ile ayarttı.

Alt yazı siteleri, Torrent kültürü, Ekşi Sözlük ve bahisçilere ibrik tutan dizi siteleri sağ olsun, dijital dizi kül-

türümüz zaten vardı; fakat bu platformlar, dünyanın dört bir yanından gelen kesintisiz, reklamsız ve ulaşılması kolay kaliteli içerikleriyle, Türk izleyicilerin evrensel lezzetler sofrasına bir çeşit “hızlı tüketim” formülünü başarıyla uyguladı. Ardından yerli girişimler geldi: BluTV, PuhuTV, Exxen. Netflix’in *Hakan: Muhafız* ile başlayan “dijital platforma özel yerli yapım” hamlesi, Türk dizilerinin “pembe dizi” klasmanına sıkışan ihracatını çeşitlendiren bir Kapalıçarşı taktiğine dönüştü. Bu hamle, -Türkiye’de yerden yere vurulsa dahi- dijital platformlara özel yerli yapımların uluslararası alanda da iddialı olabileceğini gösterdi.

Lakin, tüm bunlara detaylıca değinmeden önce Türkiye’nin yabancı dizilerle tanışma hikâyesine ve “dijital platform dizisi” olarak, geleneksel televizyon dizisinden ayrılan yapımların öncülüne kısacık bir göz atmak gerekiyor. Çünkü her yerde aradığımız ve bir türlü bulamadığımız “dijital platform kalitesini”, ulusal dil duygularımıza değdiren ilk yapımlar, TRT’de yayınlanan ve her biri ayrı fenomen hâline gelen yabancı diziler olmuştur.

Nostaljik TRT Dizileri

Ziyaretçiler, *Star Trek (Uzay Yolu)*, *Little House on the Prairie (Küçük Ev)*, *Lassie*, *Uzay: 1999*, *Kara Şimşek*, *Kannun Namına*, *Kaçak*, *Dallas*, *Çarli’nin Melekleri*, *Cosby Ailesi*, *Görevimiz Tehlike*, *Magnum*, *MacGyver*, *Şahin Tépesi* gibi ünlü gibi dizileri ve bunların toplumumuz üzerindeki filmlere, stand-up gösterilerine, karikatürlere konu olan süregelen etkisini bilme-

yen yoktur; keza gündüz kuşağında özellikle kadınları (ve onlarla birlikte büyüyen çocukları da) etkileyen *Yalın Rüzgarı*, *Hayat Ağacı*, *Zenginler de Ağlar*, *Sevgi Bağları* gibi fenomen dizilerin de “dünyaya açılma” mace-ramızda çok önemli bir yeri var. Ta o günlerden beri, toplumsal ihtiyaçlarımızı doğrultusunda “yerelleştirilen” diziler siyasi iktidarların, toplumsal güç odaklarının “toplum mühendisliği” için kullandığı güçlü propaganda araçları oldular. Yeri geldi büyük kusurları örttüler, yeri geldi yeni kusurlar yarattılar. Bu elbette yalnızca Türkiye’ye özel bir durum değil, fakat uzun yıllar boyunca, kendi kültür kodlarına bağlı kalarak, adeta kapalı bir kutu içinde yaşayan Türkiye’nin, dizi-film karakteriyle güçlü bir gönül bağı kurarak yıkmaya yeltendiği dördüncü duvarın enkazı, çok az toplumda bizimkisi kadar görkemli boyutlara ulaşabilmiştir.

Bildiğiniz üzere bir eserde “dördüncü duvarın yıkılması”, karakterlerin üç boyutlu hayali bir duvarı aşarak, doğrudan seyirciyle konuşmaları, seyircinin varlığını kabul etmeleri veya eserin bir yapım olduğunu ima etmeleri anlamına gelir. Bu teknik, seyirciyi daha etkileşimli ve kişisel bir deneyime davet eder ve genellikle esere ironik veya öz-eleştirel bir boyut katar. Bizde, hâlâ devam eden güçlü bir gelenekle, bu duvar, çoğunlukla seyirci tarafından kırılıyor. Seyirci, dizi karakterlerini içselleştirir (*Deli Yürek* dizisiyle birlikte çoğalan siyah giyen adamlar), onlarla konuşur (*Asmalı Konak* dizisinde, konağın hizmetçileri ile dertleşmek için çekimlere katılan kadın-

SANSÜR YASASININ GÖLGESİNDE

NURSUN EREL

SANSÜR YASASININ GÖLGESİNDE

Türkiye’de 2023 yılı, gazetecilerle, basın ve medya sektörünün işleyişi açısından umut veren bir yıl olmadı. Gazetecilik süreci, kamuoyunda “Sansür Yasası” ...

Türkiye’de 2023 yılı, gazetecilerle, basın ve medya sektörünün işleyişi açısından umut veren bir yıl olmadı. Gazetecilik süreci, kamuoyunda “Sansür Yasası” diye anılan yeni yasanın gölgesi altında yaşandı.

Söz konusu yasa, 18 Ekim 2022 tarihli *Resmî Gazete*’de, “7418 sayılı Basın Kanunu ile Bazı Kanunlarda Deği-

şiklik Yapılmasına Dair Kanun” adıyla yayımlanmıştı.¹ Gazetecilik camiası ve ilgili kuruluşların görüşü alınmadan, kamuoyundan “gizli-saklı” hazırlanan yasa taslağı TBMM’ye sunulduğu andan itibaren gazeteciler, basın kuruluşları, sendikalar ve meslek örgütlerinin sert tepkisine yol açmış², meclis görüşmeleri sırasında verilen

¹ <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2022/10/20221018-1.htm>

² <https://bianet.org/haber/gazeteciler-gerekirse-dumanla-haberlesiriz-yazmaya-devam-ederiz-268586>

sayısız önerge ile taslağın geri çekilmesi, değiştirilmesi, düzeltilmesi, özellikle bazı maddelerinin kapsamdan çıkarılması istenmişti. Düşünceyi açıklama, yayma ve ifade özgürlüğüne getirdiği kısıtlamalar nedeniyle eleştirilen yasa bu nedenle ilk andan itibaren kamuoyunda “Sansür Yasası” olarak anılır oldu. Yasanın can alıcı maddelerinden biri, gazeteciler için hapis cezası öngörüyordu, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’na “Halka Yanıltıcı Bilgiyi Alenen Yayma” başlığı ile 217/A maddesi eklenmişti:

“Sırf hâlk arasında endişe, korku veya panik yaratmak saikiyle, ülkenin iç ve dış güvenliği, kamu düzeni ve genel sağlığı ile ilgili gerçeğe aykırı bir bilgiyi, kamu barışını bozmaya elverişli şekilde alenen yayan kimse, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezasıyla cezalandırılır. Suçun, failin gerçek kimliğini gizlemek suretiyle veya bir örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenmesi hâlinde, yukarıdaki fıkraya göre verilen ceza yarı oranında artırılır.”

Tüm tepkilere rağmen Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan hükûmetinin geri adım atmadığı sansür yasası yürürlüğe girdiği andan itibaren, gazeteciler üzerinde sallanan bir *Demokles Kılıcı* niteliği kazandı.

Yasanın “dezenformasyon” gerekçeli ilk kurbanı Bitlis’te gazetecilik yapan Sinan Aygül oldu...³ 14 Aralık 2022 günü “yalan haber” gerekçesiyle

le tutuklanan Aygül, haberinin doğru olmadığını kabul etti, yayından geri çekti, kısa süre içinde serbest bırakıldı ama bu yasaya dayalı suç duyuruları, gözaltına almalar, tutuklamalar 2023 yılı boyunca devam etti. Hatta Emniyet Genel Müdürlüğü tarafından CHP Lideri Kemal Kılıçdaroğlu için, Ankara Cumhuriyet Başsavcılığına Kasım ayında suç duyurusunda bulunuldu.⁴

Yasa üzerindeki tartışmalar devam ederken, 41 madencinin yaşamına mal olan Bartın-Amasra’daki maden kazası haberlerine de zaman zaman yasak getirildi.⁵

Yılın son günlerinde Türkiye’yi sarsan bir siyasi suikast yaşandı ve eski Ülkü Ocakları Başkanı Sinan Ateş öldürüldü.⁶ Bu cinayetin akıbetini TBMM’de MHP liderine soran gazeteci Yıldız Yazıcıoğlu, Devlet Bahçeli tarafından aydınlatıcı bir yanıt verilmek yerine, “haydi işinize bakın” sözleriyle azarlandı. Suikastın tetikçilerinin yakalanmış olmasına karşın, azmettircilerinin ortaya çıkarılması için pek çok gazeteci tarafından yıl boyunca sürdürülen araştırmalar sonuçsuz kaldı. Bu suikast sırasında “tetikçilere yardım eden Tolgahan Demirbaş’ı evinde sakladığı” iddia edilen MHP milletvekili Olcay Kılavuz’un, “evinde yapılan arama sırasında Demirbaş’ı polislerle teslim etmediği” şeklindeki haberlere de yasak getirildi.

³ <https://artigercek.com/guncel/sansur-yasasindan-ilk-ceza-alan-gazeteci-sinan-aygul-olmustu-271382>

⁴ <https://www.cumhuriyet.com.tr/siyaset/emniyet-genel-mudurlugunden-kemal-kilicdarogluna-suc-duyurusu-1999054>

⁵ <https://www.ntv.com.tr/turkiye/bartinda-amasra-maden-ocaginda-grizu-patlama-si-41-can-kaybi,phKAcoKhLUGkDFyVD1oPQ>

⁶ <https://www.gazeteduvar.com.tr/eski-ulku-ocaklari-genel-baskani-sinan-ates-olduruldu-haber-1596202>

ÇİZGİ ROMAN BİLDİĞİNİZ GİBİ DEĞİL

ZİYAYER ŞENCAN

ÇİZGİ ROMAN BİLDİĞİNİZ GİBİ DEĞİL

**20 Mayıs 2023 gecesi,
Facebook'tan gönderdiği direkt
mesajı üzerine, değerli dostum
Şaban Özdemir Hoca'yı telefonla
aradım. Muteber bir yayıncımızın...**

Bütün Bunlar Böyle Belirdi Burada, Zaruri ve Faideli Bir İzahat

20 Mayıs 2023 gecesi, Facebook'tan gönderdiği direkt mesajı üzerine, değerli dostum Şaban Özdemir Hoca'yı telefonla aradım. Muteber bir yayıncımızın finanse edeceği 2023 Türkiye Kültür, Sanat Edebiyat Yılığında yer almak üzere benden “2023'te Türkiye’de Çizgi Roman” muhtevalı bir etüt istiyordu, lafının

arkasını da şöyle getirmişti: “Elini korkak alıştırma abi, 10-15 sayfalık bir hacmi olsun yazının.” Madem ‘zarûrî ve faideli izahat’ bu bölümün başlığı, şu samimi itirafı paylaşmak farzdır muhterem kârîm: “Elini korkak alıştırma” ifadesini, benim gibi ayrıntılara (tarihsel sürekliliği içerisinde, üstelik de cemaziyelevvelini, ‘gaz ve toz bulutu’na hatta Big Bang ânına değin geriye götürerek, dillen-

direcek denli) önem veren, bununla da yetinmeyip ele aldığı konuyla az ya da çok irtibatlı olan külliyetli mik-tardaki diğer konulara da alt metinler hâlinde olmak kaydıyla, metnin ana gövdesinde ya da dipnotlarında yer vermeyi tarz-ı ifade bilen birine söylemek, bir editörün yapacağı en fahiş hatalardan (*'one of the most important editor's deadly sins(?)'*) birisidir. Şaban Hoca'nın mezkûr ifadesini (işaret ettiğim ifade stilim ve yanı sıra da bu metnin 19. dipnot'u ile, 'xiii) sonuç - hüküm - prologue - nihayet' bölümü gereğince) 'yazacağın metnin hacminde bir kısıt yok, kelime sayısında 'limit is the sky!'dır şeklinde yorumlamamdan daha tabii bir şey olamazdı ve nitekim olmadı da... Neredeyse bir yıl süren hummalı bir okuma - araştırma - görüşme - tefekkür - yazma sürecinin sonunda, ortaya 60.000 kelimelik bir metin çıktı.¹

ChatGPT ve Dall-E gibi algoritmaların ürettiği metinlerin düşünce dünyamızı etkilemeye başladığı; mezkûr yazılımların, entelektüel

kozmosumuzun dominatörü olacağı günlerin de yakın olduğu sinyallerini güçlü şekilde aldığımız yaşanılan aktüel uğrak, fikir istimal eden herkesin organik zekâ vs. yapay zekâ dikotomisinde hangi tarafa ağırlık vereceğini seçmeye mecbur kaldığı bir kader ânı, bir nevi hayat memat tercihi sekansıdır. Muhatap olduğunuz metin, bahis konusu [hususen, bilhassa ve özenle, (46. dipnotta ayrıntılandıracağım dikotomi vs. diyalojik birliktelik karşılığının bir tarafı olan) diyalojik birliktelik kavram-sallaştırmasını tercih etmeyeceğim burada!] dikotomide (technomen'in hakir müellifinizi 'old fashion men' ve 'dinosaur' olarak tarif ve tavsif etmesini zerrece umursamaksızın) 'İNSAN'ın / 'organik zekâ'nın yanındadır durma gayreti olarak da okunmalıdır pek tabii.²

Sadece bizim kültür kozmosumuzda değil, dış âlemde, gezegenin tamamında istihsal edilmiş ilgili literatürde de benzerine rastlanılması-nın müşkül olduğunu düşündüğüm bu popüler kültür etüdü, yukarıda

¹ Bir değerlendirme hacmini aşan, mustasar bir değerlendirmenin çok üstünde muhâlled bir eser niteliğine gelen bu yazıyı maalesef kısaltmak zorunda kaldık. Metnin tamamını daha sonra bir kitap hacminde yayımlamayı düşünüyoruz. (Ed. N.)

² Değerli dostum, dijital mütefekkir Tanol Türkoğlu'nun aşağıda linkini verdiğim yazısında savunulan görüşle, benim bu dipnotu kendisine şerh ettiğim argümanım örtüşmemektedir. Bunun nedeni bahis konusu argümanımın Tanol Türkoğlu'nun abonesi olduğum ve faydalanarak ve beğenerek okuduğum makalelerindeki görüşlerinden çok, ağırlıkla Francis Fukuyama, Jürgen Habermas, James Lovelock, Michio Kaku, Robert A. Norman & Sharad P. Paul, Ray Kurzweil, Nils N. Nilsson, Max Tegmark ve Roger Penrose'un bibliyografya kısmında künyelerini paylaştığım eserleri üzerinden yaptığım okumalar temelinde oluşan aktüel kavrayışımı, yapay zekânın olası tehlikelerine karşı özellikle son birkaç yıldır insanlığı uyaran sektörün belli başlı kanaat önderlerinin menfi iddialarıyla meczetmem sonucu ortaya çıkan perspektifimin mahsulü olmasındandır. Yeni okumalar, araştırmalar ve tartışmalar temelinde şekillenebilecek istikbaldeki muhtemel kavrayışlarımın, Tanol Türkoğlu'nun yapay zekâyı olumlu yaklaşan iddialarına kendimi daha yakın hissetmeme neden olabileceğini gözden irak tutmuyorum doğrusu. <https://www.ttdijital.net/sufle-muhendisligi/>

KARİKATÜRDE 2023

İZEL ROZENTAL

KARİKATÜRDE 2023

2023 yılının karikatür sanatı adına verimli geçtiğini söyleyemem. Her ne kadar sanal ortama dolu gibi karikatür yağdıysa da, bunların çoğu siyasi ya da sosyal olayların...

Giriş / Karikatür zorda

2023 yılının karikatür sanatı adına verimli geçtiğini söyleyemem. Her ne kadar sanal ortama dolu gibi karikatür yağdıysa da, bunların çoğu siyasi ya da sosyal olayların tetiklemesiyle oluşturulmuş, güncel fakat kalıcı olmayan anlık tepkisel çizimlerdi. *Elli Kuşak*ı diye taçlandığımız ve maalesef artık hiçbir temsilcisinin aramızda olmadığı Türk karikatürü-

nün altın döneminin ürünü eserler hâlâ güncelliklerini koruyor. Turhan Selçuk, Semih Balcıoğlu, Ferruh Doğan, Altan Erbulak, Yalçın Çetin gibi ustaların zamansız karikatürleri taze çizilmiş gibi! *Elli Kuşak*ı geleneğini sürdüren Tan Oral bile, T24 internet gazetesinde günlük olarak yayımladığı karikatürlerinin bazılarını yıllar önce çizdiklerinden seçiyor. Çünkü o karikatürler sadece konu olarak de-

ğil, teknik olarak da bayatlamamış, hâlâ güncel ve zamansız.

Peki sosyal medyada onlarca karikatür yayımlanmasına karşın, nasıl oluyor da nitelikte eski düzey tutturulamıyor? Kanımca bu sorunun birden fazla nedeni var. Elbette otosansür faktörü nedenlerin başını çekiyor. Ülkemizde baskı ve sansür hep vardı ve bazı dönemlerde sanatçının üzerindeki baskı dozunu azaltsa bile hep var olacağı benziyor. Fakat sanatçının en büyük avantajı sansürü yenebilme yetisine sahip olmasıdır. Karikatür bu açıdan diğerlerine kıyasla daha güçlü bir sanat dalıdır. *Elli Kuşağı* çizerlerini özel kılan, karikatürlerini yayımladıkları gazete ve dergilerde sansürü ve baskıyı aşmanın binbir çeşit yolunu bulup, yöntemlerini zekice uygulamalarıydı. En büyük şansları, hayal dahi etmedikleri bir yapının henüz mevcut olmasıydı: Sosyal medya trolleri!

2020-2023 yılları arasında dünyamız çok büyük çalkantılarla sarsıldı. Covid salgınının neden olduğu pandemi süreci, iklim kriziyle gelen doğal afetler ve yetmezmiş gibi dört bir yanda patlak veren, soykırımlara varan şiddetli savaş ve katliamlar insanları umutsuzluğa sevk etti. Kimi yönetenler ise durumdan istifade, hâlkı kötülüklerden koruma bahanesiyle medya ve özellikle de basın karikatürcüleri üzerindeki baskılarını artırdılar ve dijital dezenformasyonu sonuna dek kendi lehlerine kullanmak için trol orduları kurdular.

Merkezi Paris'te bulunan Cartooning For Peace (Barış İçin Karikatürler) Derneği'nin başkanı Kak, vermiş olduğu bir mülakatta, Herakleitos'un

kriz fırsatın anasıdır sözüne göndermede bulunarak, "Bu dünyanın zâlimleri, çalkantılardan yararlanarak medya ve özellikle karikatürcüler üzerindeki hâkimiyetlerini sıkılaştırdılar. Devleti istikrarsızlaştırmaya teşebbüs ile suçlanan muhâlifleri susturmak için 'dijital terörizm' ve 'dış güçlerle anlaşma' kavramlarını devreye sokarak sözüm ona yasal düzenlemelerini meşrulaştırdılar" diyerek "2023'te Dünyada Basın Karikatürcülerinin Durumu" başlığı altında hazırlanan kapsamlı raporu paylaştı. Bu rapora göre, Çin, İran, Küba, Cezayir, Afganistan, Ürdün, Bangladeş, Malezya, Filipinler, Rusya gibi öteden beri karikatürcülere baskı uyguladıkları bilinen ülkelere bu kez Macaristan, Hindistan ve Türkiye'nin de eklenmiş olduğunu gördük.

Bütün bu olumsuzluklara ve basın sektörünün içinde bulunduğu ağır finans koşullarına karşın, kâğıda basılı az sayıdaki günlük gazetelerde köşelerini koruyabilen, yıl boyunca siyasi, sosyal ve editoryal karikatürlerini takip edebildiğim karikatürcülerimizin adlarını anmak istiyorum:

Sefer Selvi (*Eyvensel*), Emre Ulaş (*Yeniçağ*), Zafer Temoçin, Behiç Ak, Kamil Masaracı (*Cumhuriyet*), Ercan Akyol (*Milliyet*), İbrahim Özdebak (*Yeni Asya*), Halis Dokgöz (*Birgün*).

Bu isimlere haftalık karikatürleriyle *Agos*'tan Ohannes Şaşkal, *BirGün*'den Halis Dokgöz, *Oksijen*'den zaman zaman Sönmez Karakurt, *Şalom*'dan İrvin Mandel'in isimlerini ekleyebilirim. Şalom gazetesindeki 32. yılını dolduran Tünelin Ucu başlıklı kendi köşemi de unutmadan tabii.

2023 YILINDA TÜRK SPORU

MEHMET YILMAZ

2023 YILINDA TÜRK SPORU

2023 yılının Türk sporu adına nasıl geçtiğinin cevabını aradığımız bu dosyada voleybol başta olmak üzere futbol ve basketbol gibi takım...

2023 yılının Türk sporu adına nasıl geçtiğinin cevabını aradığımız bu dosyada voleybol başta olmak üzere futbol ve basketbol gibi takım sporlarının yanında sporcularımızın bireysel performanslarını da değerlendirmeye çalıştım. Kadın Voleybol Millî Takımı'nın başı çektiği 2023 dosyasında Arda Güler, Melissa Vargas, Mauro Icardi ve Mete Gazoz'dan ayrıca söz etmemek olmazdı.

VOLEYBOL MUHTEŞEM İŞLER YA DA ELİ- NİN HAMURU SPORU

Türkiye bir voleybol ülkesi olmuş mudur tartışılır ama 2000'lerin başlarından itibaren özellikle kadın voleybolunda tutturulan harika bir gidişatın olduğu çok açık. Neslihan Demir, Natalia Hanikoğlu, Gülden Kayalar, Esra Gümüş döneminde başlayan ve o zamanlar "Bayan Voleybolu" olarak isimlendirilen File-

nin Sultanları rüzgârı 2023'te dünya-nın zirvesinde esti.

2023 yılı başlarken Türk Kadın Voleybol Millî Takımı, hep bir yere kadar gelen ama kırılma anlarında mutlaka bir engele takılan takım görünümlüydü. Elbette önemli başarılar vardı; gelgelelim kürsüye çıkılsa bile orada hiç en üst basamak olmamıştı.

2003'ten itibaren Avrupa ikinciliği, Dünya Kupası'nda yedincilik, Avrupa beşinciliği, Dünya Kupası'nda altıncılık, Avrupa üçüncülüğü, Olimpiyat çeyrek finali vardı. Guidetti'nin geldiği 2017'den itibaren ise çıta çok daha yükseldi ama yine de en yükseğe ulaşamadık. Avrupa ikinciliği, Avrupa üçüncülüğü, Olimpiyat beşinciliği ve yine Avrupa üçüncülüğü derken Milletler Ligi'nde ise ilk dörtte bir türlü ilk sıranın olmadığı o üç sıra vardı. Bir turnuvada tam olacak derken Güney Kore'ye yeniliyorduk, onu yensek İtalya'ya kaybediyor, onu geçsek Sırbistan'a takılıyorduk. Her kritik eşikte bir duraklama yaşıyor ve tabiri caizse “başarılı bir şampiyonsuzluk” takımı oluyorduk.

Nihayetinde bu büyülu sene geldi. 2023'ün başlarında İtalyan antrenör Danielle Santarelli geldi takımın başına. Ama belki ondan da önemlisi, takımın o güne dek tek eksiği olan “winner player” bulundu. Takımın anahtarı olacak o isim Melissa Vargas'tan başkası değildi.

1999'da Küba'da doğan bu genç kadın, 2018'de Fenerbahçe'ye transfer olduktan sonra “Türk Vatandaşlığı” sürecini başlattı. Aslında kaptan Eda Erdem yani nam-ı diğer “heykeli dikilen kadın” ile birlikte Zehra Gü-

neş, Cansu Özbay, Ebrar Karakurt, Hande Baladın, Gizem Örgü ve diğerlerinden müteşekkil çok iyi bir kadro vardı. Ancak bu kadronun bir Melissa kokusuna ihtiyacı olduğu, o kritik eşiği geçirecek bir yıldızın gerektiği de ortadaydı.

Kulüpler düzeyinde Avrupa'nın zirvesinde VakıfBank, Fenerbahçe ve Eczacıbaşı ile üçlü sac ayağı kuran Türk Kadın Voleybolu için 2023 yılı Millî Takım seviyesinde tam bir altın yıla dönüşecekti.

Filenin Sultanları ilk olarak Temmuz ayında ABD'nin Teksas eyaletinin Arlington şehrinde oynanan Milletler Ligi'nde boy gösterdiler. Finaldeki rakibimiz Çin'di ve biz o güne kadar hiç final kazanamamıştık. Ancak o gün 3-1 kazanan bizim takım, tarihinde ilk kez Milletler Ligi şampiyonu oldu. Bu arada tarihîmizde ilk kez ülkeler sıralamasında bir numara da yükselmiş olduk. Gelgelelim bunu korumamız gerekiyordu.

15 Ağustos ile 3 Eylül tarihleri arasında dört Avrupa ülkesinin ortak olarak düzenlediği Avrupa Kadınlar Voleybol Şampiyonası'nda namağlup olarak geldiğimiz final karşılaşmasında Sırbistan'ı 3-2 yenerek tarihîmizde ilk kez Avrupa şampiyonu olduk. Maç sonlarında oynanan *Erik Dalı*'na rakiplerin de iştirak ettiğini görmek hayli güzeldi doğrusu...

Bu tarihî zaferin sonrasında Tokyo'da düzenlenen 2023 FIVB Kadınlar Voleybol Olimpiyat Eleme Turnuvası'nda oynadığımız yedi karşılaşmadan da galibiyetle ayrılarak hem Olimpiyat vizesi aldık hem 21 puanla namağlup şampiyon olduk hem de Dünya sıralamasındaki birinciliği-

**AKADEMİNİN
TAŞERONLARI -I
ÜNİVERSİTELER:
ANTİK ÇAĞ'DA
YÜKSEKÖĞRETİM**

YAHYA KEMAL TAŞTAN

AKADEMİNİN TAŞERONLARI* -I ÜNİVERSİTELER: ANTİK ÇAĞ'DA YÜKSEKÖĞRETİM

**Ne Buda yahut Konfüçyüs gibi Şark
ne de Sokrat, Platon veya Aristo
gibi Garp antik dünyasına mensup
büyük düşünürler üniversite...**

Ne Buda yahut Konfüçyüs gibi Şark ne de Sokrat, Platon veya Aristo gibi Garp antik dünyasına mensup büyük düşünürler üniversite mezu- nu idi. Hiçbiri profesörlerin ve öğ- rencilerin başarılarının diplomalarla ölçüldüğü bir eğitim kurumuna de-

vam etmemişti. Bunun gibi ne Musa ne Nasıralı Meryem oğlu İsa ve ne de Abdullah'ın yetimi Muhammed, üniversitelerin ilahiyat fakültelerin- de dirsek çürütmüşlerdi. Dahası din, ümmiliği nübüvvet için bir erdem olarak değerlendiriyordu. Ümmî-i

* Elinizdeki makale, 3-4 Kasım 2023 tarihlerinde Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi'nde düzenlenen "Tarih, Tarihçi ve Etik: Ne, Nasıl?" temalı X. *Tarih yazımı Çalıştayı*'nda sunduğum "Akademinin Taşeronları" başlıklı bildirinin genişletilmiş halidir. Dergi, ısrarlı talepleri sonucu bu yazıyı yeniden değerlendirmemi istediğinde, doğrusu bunun bir kitap hacmine yaklaşacağını tahayyül etmemiştim. Şimdi tefrika hâlinde yayımlamayı düşündüğüm yazı dizisinin, okurlardan geri bildirim almayı başardığı takdirde bir kitaba dönüşmesini umuyorum.

Sâdık, Tanrı'dan vahiy yoluyla edindiği mutlak hakikati, çağlara meydan okurcasına tüm insanlığa sunuyordu. Hiçbiri hakikat arayışında ne diplomalı profesörlerden ders almış ne eğitim kurumlarınca belirlenen bir müfredata tâbi olmuş ne de kâğıt üzerindeki imtihanları vererek yetkinliklerini ispatlayacak diploma edinmişlerdi. Antik çağlardan günümüze kadar uzanan süreçte, bilgelik ve hakikat arayışı kurumsal yapılardan bağımsız gelişmişti. Büyük düşünürlerin ve peygamberlerin formel eğitim sistemlerinden geçmemiş olmaları, bilgi üretimi ve aktarımının kurumsallaşmış yapılar dışında da gerçekleşebileceğini ispatlıyordu.

İnsanın hakikat arayışında, kendine, eşyaya bakışında ve evrenin künhüne vâkıf olmak isteyişinde kurumsal yapılara ihtiyaç var mıdır? Bugün en mükemmel üniversitelerden mezun olmalarına, doktor ve hatta profesör olmalarına rağmen birkaç yıl içinde kendi de eserleri gibi unutulup giden akademik paye ve ünvan sahipleri karşısında insanların asırlardır üniversite yüzü görmemiş, bilimsel metot ve yöntemlerden nasibini almamış antik dönem düşünürlerini ve din önderlerini kendilerine rehber edinmelerinin sırrı var mıdır? Üstelik bilimsel anlayış ve tutumu benimseyen yahut en azından bu iddiada olan ekser bilim insanlarının, bilimsel olmayan her şeyi küçümsemelerine rağmen asırlar geçtiği hâlde farklı kaynaklardan beslenen insanları kendilerine rehber/kılavuz edinmelerini ne ile izah edebiliriz? Çevre, muhit, hâlka, camia etrafında hakikat iddiasında

olanlar kendilerine muakkip, havari, sahabe, mümin, mürit yaratabilirken üniversitenin etkisinin çoğu zaman formel eğitim-öğretimle sınırlı kalmasını, edinilen bilginin gündelik hayatta karşılığını ölçebilecek araçlar/kıstaslar geliştirememesini nasıl değerlendirmek gerekir? Üniversitenin insanla, üniversitenin eşyayla, üniversitenin evrenle kurduğu ilişki adına bir şeyler söylemek mümkün müdür? Peki ya bilim insanı... Onun insanla ve şeylerle münasebeti nasıldır? Bilim onun için bir meslek, bir hayat tarzı mı yoksa geçimini sağladığı bir uğraşı mıdır? Haydi soruyu biraz daha çarpıcı kılalım: Okuyup, araştırarak yahut tefekkür ederek kazandığı kendine ait bilgiyi Sokrates gibi savunacak, *bir eline güneşi, bir eline ayı verseler...* sahip olduğu bilgiden yanlışlanana kadar canı pahasına vazgeçmeyecek kaç akademisyen gösterilebilir? Ya formel eğitimle edindiği doğrular adına bilimi, ahlâkı, erdemi, şahsiyeti savunacak; unvan, makam, mansıp uğruna eğilip bükülmeyecek kaç bilim insanı sıralanabilir? Aydınlanmanın *mutlak* diye iman ettiği bilim karşısında, *sanrı* diye küçümsediği hakikati savunanlar kadar cesur ve dirayetli insanlar yaratamayışını izah edecek cümleler var mıdır? Hikmet, iktidarla ilişkisinde haysiyetini muhafaza ederken bilim neden iktidarla ilişkisinde sürekli haysiyetinden taviz vermekte yahut onun emrine girmek adına doğrularından vazgeçmeye hazır teşne beklemektedir? Hakikat değişmezken hakikat olma iddiasındaki bilim neden muktedirlere göre şekil almaktadır? Hakikat kaya